

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра менеджменту та економічної безпеки

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ
ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ
ШЛЯХОМ**

кваліфікаційна робота
здобувач вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
СТЕЛЬМАХ Юлія Артурівна

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
НАГІРНА Оксана Вікторівна

Рецензент
доктор економічних наук, професор
МИСЬКІВ Галина Василівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

« » 2025 р., протокол №
завідувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки

_____ **КОПИТКО М. І.**

Львів
2025

АНОТАЦІЯ

СТЕЛЬМАХ Ю.А. Організаційні засади діяльності банків в системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня "магістр" за спеціальністю 072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок". - Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2025.

Ця кваліфікаційна робота присвячена аналізу теоретичних основ функціонування банків у контексті протидії легалізації доходів, здобутих незаконними способами. У дослідженні розглянуто типові схеми легалізації незаконних доходів за участю банківських установ, а також проаналізовано роль банків у системі фінансового моніторингу. Розглянуто міжнародний досвід боротьби з відмиванням незаконно отриманих коштів, окреслено можливості його адаптації до умов роботи українських банків, а також запропоновано заходи для підвищення ефективності системи фінансового моніторингу в банківській сфері України.

Ключові слова: система протидії легалізації незаконних доходів, фінансовий моніторинг, банківські установи, відмивання злочинних коштів, суб'єкти фінансового моніторингу.

ANNOTATION

STELMAKH Y.A. Organizational Foundations of Banks' Activities in the System of Counteraction to the Legalization of Proceeds Obtained by Criminal Means. – Manuscript.

Qualification paper for obtaining the educational degree "Master" in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance, and Stock Market". - Lviv State University of Internal Affairs, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2025.

This qualification paper is dedicated to the analysis of the theoretical foundations of banks' functioning in the context of counteracting the legalization of proceeds obtained through illegal means. The study examines typical schemes for the legalization of illegal income involving banking institutions and analyzes the role of banks in the financial monitoring system. International experience in combating money laundering is considered, opportunities for its adaptation to the operational conditions of Ukrainian banks are outlined, and measures to enhance the effectiveness of the financial monitoring system in Ukraine's banking sector are proposed.

Keywords: counteraction system to the legalization of illegal income, financial monitoring, banking institutions, money laundering, financial monitoring entities.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	7
1.1. Система запобігання відмиванню доходів, отриманих незаконним шляхом: особливості функціонування та розвитку.....	7
1.2. Роль банківських установ у антилегалізаційній системі.....	12
1.3. Нормативно-правове регулювання діяльності банків у системі фінансового моніторингу.....	18
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	24
2.1. Схеми відмивання злочинних коштів за участю банківських установ.....	24
2.2. Аналіз діяльності банківських установ у сфері фінансового моніторингу.....	32
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	41
3.1. Міжнародний досвід у сфері боротьби з легалізацією злочинних доходів та можливості його адаптації для роботи українських банків.....	41
3.2. Удосконалення діяльності банків у антилегалізаційній системі...	48
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Економічні трансформації, соціально-економічна нестабільність, поширена корупція та функціонування тіньового сектора сприяють утворенню великих обсягів незаконних доходів, які згодом проходять процес легалізації через фінансову систему держави. Ці кошти часто проходять через банки, які найчастіше використовуються для легалізації таких доходів. Участь банківських установ у процесах відмивання незаконних коштів становить серйозну загрозу. Порушення законодавства у сфері протидії легалізації злочинних доходів може призвести до застосування санкцій з боку Національного банку України, що негативно вплине на репутацію банку, знизить довіру клієнтів, прибутковість і платоспроможність. Тому банкам необхідно впроваджувати ефективні механізми оцінки та зниження ризиків відмивання коштів, а також розробляти стратегії запобігання та протидії таким процесам.

Питання сутності фінансового моніторингу та ролі банків у його реалізації досліджували такі науковці, як Акімова О.В., Бірюкова І.Г., Бондаренко Є.К., Буткевич С.А., Вовчак О.Д., Дмитров С.О., Дмитренко М.Г., Дмитренко Е.С., Єгоричева С.Б., Єжов А.В., Клименко А.О., Коваленко В.В., Мордань Є. Ю., Морозов А.В., Патюта І.М., Хмелюк А.А. та інші. Напрацювання цих та інших авторів були враховані під час підготовки цієї кваліфікаційної роботи.

Для написання кваліфікаційної роботи були використані нормативно-правові акти, аналітичні матеріали Національного банку України та Державної служби фінансового моніторингу, а також інтернет-ресурси. Попри наявність великої кількості літературних джерел і публікацій з обраної теми, питання організації роботи банків у системі боротьби з відмиванням коштів потребує подальшого дослідження та аналізу.

Мета і завдання дослідження. Головна мета цієї кваліфікаційної роботи полягає в проведенні ґрунтовного теоретичного дослідження та

розробці практичних порад щодо функціонування банків у протидії відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі **завдання**:

- вивчити особливості функціонування національної системи боротьби з відмиванням коштів;
- дослідити роль банків у системі протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму;
- проаналізувати діючу нормативно-правову базу фінансового моніторингу в банках;
- розглянути схеми легалізації злочинних коштів із залученням банків;
- дослідити роботу банківських установ у сфері фінансового моніторингу;
- вивчити міжнародний досвід у протидії відмиванню злочинних доходів та розробити перспективи його впровадження в діяльність українських банків;
- запропонувати шляхи вдосконалення системи фінансового моніторингу в банківських установах держави.

Об'єктом дослідження є фінансові операції, що здійснюються банківськими установами.

Предметом дослідження є організація роботи банків у системі протидії легалізації злочинних доходів.

Методи дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи було застосовано низку різноманітних наукових методів: для вивчення теоретичних аспектів організації антилегалізаційної системи та основ діяльності банків у боротьбі з легалізацією застосовувалися методи аналізу та синтезу; для оцінки ефективності антилегалізаційної діяльності банків використовувались методи порівняння та спостереження; для полегшення сприйняття матеріалу в аналітичному розділі були використані графічні та табличні методи; у висновках застосовувався метод узагальнення.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні системи фінансового моніторингу в банківських установах та розробці

рекомендацій щодо організації управління діяльністю банку з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Основний зміст роботи. У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються особливості функціонування національної антилегалізаційної системи та роль банків у її структурі, а також правове регулювання діяльності банків у сфері фінансового моніторингу.

У другому розділі аналізується діяльність банків у сфері фінансового моніторингу та розглядаються основні схеми відмивання злочинних доходів за участю банків.

Третій розділ присвячений розробці рекомендацій щодо удосконалення системи фінансового моніторингу в банківських установах та розглядається закордонний досвід у сфері боротьби із злочинними доходами та можливості його застосування в Україні.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота включає анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (41 найменування). Загальний обсяг роботи – 64 сторінки, з яких 56 сторінок основного тексту, що містять 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Система запобігання відмиванню доходів, отриманих незаконним шляхом: особливості функціонування та розвитку

Сучасна українська економіка стикається з серйозними викликами через зростання обсягу незаконних фінансових операцій, які негативно впливають на соціально-економічний та політичний розвиток. Тіньова діяльність створює значний тиск на легальну економіку, уповільнює проведення реформ, знижує рівень життя населення, підриває фінансову стабільність, заважає розвитку держави та ставить під загрозу її національну безпеку. Незаконний бізнес проникає в різні сектори економіки, накопичуючи кошти сумнівного походження, що зміцнює кримінальні структури, сприяє розширенню організованої злочинності як на національному, так і на міжнародному рівні.

Окремою проблемою є використання злочинними угрупованнями легальних економічних схем для реалізації своїх інтересів, що призводить до насичення економіки кримінальними елементами, створення несприятливих умов для інвестування та послаблення національної економіки. У таких умовах актуальним є детальний аналіз ролі фінансового моніторингу як ключового механізму протидії відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом, що також дозволяє знизити рівень криміналізації економіки та зберегти міжнародний імідж держави.

Слід підкреслити, що так само, як розвинений фінансовий сектор сприяє зміцненню легальної економіки, наявність неконтрольованих механізмів відмивання грошей є вирішальним чинником для розширення тіньової економіки. Для злочинців легалізовані кошти мають більше значення, ніж безпосередньо доходи, отримані незаконним шляхом. Таким чином,

недостатня ефективність заходів протидії легалізації доходів створює сприятливі умови для розвитку нелегального бізнесу, оскільки знижує витрати на використання каналів відмивання грошей.

Процес відмивання коштів полягає у приховуванні їх незаконного походження та подальшій легалізації. Це досягається шляхом інтеграції "брудних" грошей у фінансову систему держави через серію складних і непрозорих фінансових операцій, які важко відстежити органам контролю та правоохоронцям. Чим складніші механізми та фінансові інструменти застосовуються для легалізації незаконних доходів, тим важче встановити їхнє джерело. Додаткові труднощі виникають у разі використання міжнародних фінансових установ, офшорних зон або небанківських систем переказу коштів, де антимоніторингові заходи можуть виявитися неефективними на окремих етапах транзакційного ланцюга.

Проблема легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, набула глобального масштабу. Після здобуття Україною незалежності розпочався процес формування правових основ і створення юридичних інститутів для функціонування держави як суверенної. Однак, як і в багатьох пострадянських країнах, рівень тіньової економіки в Україні значно зріс. Це було зумовлено небажанням здійснювати радикальні економічні реформи та відсутністю на той час достатньої нормативної бази для регулювання процедур фінансового моніторингу.

Формування комплексної системи фінансового моніторингу є не лише вимогою міжнародних стандартів, а й важливою умовою для соціального та економічного розвитку, модернізації бюджетної політики, удосконалення системи соціального забезпечення, ефективного управління державним майном і зміцнення економічної та національної безпеки.

Основною метою фінансового контролю є забезпечення дотримання законодавства, запобігання фінансовим правопорушенням і раціональне використання ресурсів для досягнення державних цілей і стимулювання розвитку всіх учасників фінансових відносин. Створення цілісної системи

державного фінансового контролю відіграє ключову роль в Україні, сприяючи її соціально-економічному прогресу.

Державний фінансовий контроль за рухом коштів охоплює різні рівні регулювання фінансових потоків, що дозволяє мінімізувати ризик використання коштів незаконного походження. Ключовим інструментом такого контролю виступає фінансовий моніторинг. Питання створення дієвої системи фінансового моніторингу залишається актуальним для України, оскільки її впровадження сприятиме соціально-економічному розвитку, наповненню державного та місцевих бюджетів, що забезпечить належний рівень економічної безпеки.

Термін «фінансовий моніторинг» визначений і у законодавстві (Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі - Базовий Закон)), і в наукових дослідженнях. Згідно з Базовим Законом, фінансовий моніторинг - це сукупність дій, що здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу з метою боротьби з злочинними схемами та їх попередження. Він включає як державний, так і первинний рівні [29].

Що стосується наукових досліджень, то частина дослідників розглядають фінансовий моніторинг як окрему галузь фінансового контролю [7,15].

Натомість, І. Патюта та І. Бірюкова трактують фінансовий моніторинг як систему безперервного спостереження, яка дозволяє ідентифікувати ризики, пов'язані з відмиванням доходів незаконного походження [3, 27]. Це породжує дискусії щодо того, яке з визначень є більш всеохопним.

У дослідженні питань протидії легалізації доходів важливо враховувати існування двох основних підходів до організації антилегалізаційних заходів: європейського та американського. Європейська модель вирізняється більшою гнучкістю, оскільки банки повідомляють відповідні органи лише про ті операції, які вони вважають підозрілими. Натомість американська система є

значно жорсткішою і передбачає обов'язкове інформування фінансової розвідки про всі транзакції, сума яких перевищує 10 000 доларів США [4, с.70].

Попри прийняття численних нормативно-правових актів не існує єдиного універсального підходу до боротьби з злочинами в сфері антилегалізації, який би став загальним стандартом для більшості країн. Кожна держава має змогу розробити власну систему протидії відмиванню грошей, ефективно застосовуючи міжнародні норми. Такий підхід дозволяє враховувати специфіку національних умов та рівень розвитку, а також адаптуватися до національного законодавства. Водночас різні країни по-різному трактують основні злочини, пов'язані з легалізацією, при цьому основним злочином може бути будь-який, що призводить до отримання доходів, які потім можуть бути використані для інших злочинів.

Національна система фінансового моніторингу в Україні функціонує вже протягом тривалого часу. Її становлення розпочалося з утворення у 2002 році вітчизняного підрозділу фінансової розвідки – Державного комітету фінансового моніторингу України. Попри відносно короткий період діяльності, система неодноразово зазнавала змін та вдосконалень, проходячи чотири етапи свого розвитку.

До суб'єктів державного фінансового моніторингу в Україні відносяться Національний банк України, центральний орган виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію політики у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та спеціально уповноважений орган [29].

До суб'єктів первинного фінансового моніторингу належать:

- банки, страховики (включаючи діяльність з перестрахування), страхові (перестрахові) брокери, кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- оператори платіжних систем;
- професійні учасники організованих товарних ринків;

- учасники ринків капіталу, за винятком осіб, що займаються організацією торгівлі фінансовими інструментами;
- оператори поштового зв'язку, що надають фінансові платіжні послуги, послуги поштового переказу або здійснюють валютні операції;
- філії або представництва іноземних суб'єктів господарювання, що надають фінансові послуги на території України;
- спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу (окрім осіб, які надають послуги в рамках трудових правовідносин);
- постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів;
- інші юридичні особи, що за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають певні фінансові послуги [29].

Таким чином, різниця між системами державного та первинного фінансового моніторингу проявляється в їх суб'єктах та базується на таких принципах: взаємозв'язку, повній відповідальності та підзвітності первинного фінансового моніторингу перед суб'єктами державного фінансового моніторингу; невтручанні у законну діяльність обох систем; чіткому розподілі завдань та відповідальності; а також на принципі профілактичної діяльності учасників системи фінансового моніторингу.

Акімова О.В. пропонує поділити завдання фінансового моніторингу, як частини державної системи фінансового контролю, на основні та допоміжні. Основні завдання включають виявлення фінансових злочинів та зменшення прихованої фінансової діяльності, пов'язаної зі злочинністю; реалізацію комплексу запобіжних заходів; підтримку діяльності та цілісності фінансової поведінки. Допоміжні завдання стосуються методологічної підтримки у виявленні фінансових злочинів та легалізаційних операцій, забезпечення обміну інформацією між суб'єктами фінансового моніторингу та правоохоронними органами тощо [1].

У контексті фінансового моніторингу важливими об'єктами для дослідження є численні фінансові операції, що мають на меті приховати

джерела незаконних доходів і ідентифікувати осіб, які отримують неправомірний прибуток. Серед таких операцій можна виділити:

- осіб, причетних до діяльності «конвертаційних центрів»;
- фінансові операції, що включають готівкові розрахунки фізичних осіб-підприємців;
- фінансові операції, пов'язані з використанням державних коштів та майна;
- фінансові операції, що стосуються шахрайства в Інтернеті;
- фінансові операції в сфері інвестицій та страхування;
- фінансові операції, пов'язані з використанням майнових та немайнових прав [36].

Проведений аналіз концепції «фінансовий моніторинг» та дослідження структури національної системи фінансового моніторингу дозволяють сформулювати наступні висновки та узагальнення: по-перше, забезпечення економічної безпеки держави вимагає впровадження ефективної системи фінансового контролю, орієнтованої на укріплення фінансової дисципліни в країні; по-друге, фінансовий моніторинг є важливим інструментом державного контролю, оскільки здійснюється уповноваженими органами та суб'єктами первинного фінансового моніторингу для запобігання схемам відмивання грошей та зменшення масштабу тіньової економіки.

1.2. Роль банківських установ у антилегалізаційній системі

Банківська система є важливою складовою як економіки країни в цілому, так і фінансової системи зокрема. Вона забезпечує механізм розподілу, мобілізації та використання фінансових ресурсів у господарській діяльності. Однією з ключових функцій банків є залучення заощаджень, кредитування бізнесу та населення, а також підтримка економічної стабільності. Таким чином, надійність і стабільність банківських установ безпосередньо впливають на фінансову безпеку держави.

Діяльність банків відбувається в специфічному середовищі, на яке впливають численні фактори, що можуть як сприяти їхній роботі, так і створювати труднощі. Однією з найбільших загроз для банківської безпеки є ризик використання банківських послуг для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Тому дослідження питань фінансового моніторингу в діяльності банків є вкрай актуальним.

Фінансовий моніторинг є важливим елементом діяльності банків, а за його організацію відповідають голова правління банку, керівник філії іноземного банку або уповноважений працівник. У випадках, коли банк перебуває під тимчасовою адміністрацією, відповідальність покладається на тимчасового адміністратора, а при ліквідації банку – на ліквідатора.

Основними завданнями внутрішньобанківської системи протидії легалізації незаконних доходів є:

- дотримання вимог українського законодавства щодо запобігання відмиванню коштів;
- своєчасне виявлення порогових і підозрілих фінансових операцій та передача інформації відповідним органам;
- недопущення використання банківських продуктів і послуг для незаконних цілей [30].

Для ефективної організації фінансового моніторингу та створення внутрішньої системи протидії легалізації незаконних доходів банк здійснює такі заходи:

- призначає відповідального працівника (члена правління або керівника профільного підрозділу) відповідно до вимог законодавства;
- під керівництвом цього працівника формує окремий структурний підрозділ, що займається організацією фінансового моніторингу;
- розробляє систему управління ризиками, пов'язаними з легалізацією;
- створює, затверджує та впроваджує внутрішню нормативну базу з питань протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ);

- забезпечує функціонування колегіального органу для вирішення проблемних питань у сфері ПВК/ФТ;
- надає необхідні ресурси для роботи підрозділу, відповідального за фінансовий моніторинг;
- впроваджує систему інформування голови правління та членів керівництва щодо актуальних питань у сфері протидії легалізації;
- забезпечує інформаційну підтримку керівництва банку, акцентуючи важливість дотримання норм антилегалізаційного законодавства України;
- здійснює точне розмежування обов'язків у галузі ПВК/ФТ на різних рівнях безпеки, сприяючи належній обізнаності персоналу та ефективному виконанню поставлених завдань;
- впроваджує і постійно вдосконалює систему внутрішнього контролю у галузі ПВК/ФТ, використовуючи внутрішній аудит для своєчасного виявлення проблем і недоліків під час управління ризиками;
- виконує оцінку ризиків ПВК/ФТ щодо нових продуктів і послуг, забезпечуючи належний контроль їх впровадження та використання;
- забезпечує проведення систематичних навчальних заходів для співробітників банку та партнерів, спрямованих на підвищення рівня знань про їхні функції та процедури у галузі ПВК/ФТ;
- оцінює ділову репутацію співробітників, залучених до фінансового моніторингу, щоб гарантувати їхню бездоганність;
- розробляє та впроваджує ефективну систему ескалації питань і сумнівів у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, включаючи визначення порядку розгляду таких питань і повідомлення про порушення відповідного законодавства;
- застосовує автоматизовані системи для оперативного і повного виконання банком обов'язків у галузі ПВК/ФТ, включаючи виявлення фінансових операцій, що підлягають контролю, та запобігання діяльності осіб зі списків терористів;

- гарантує своєчасне виявлення фінансових операцій для моніторингу та ефективну взаємодію з Держфінмоніторингом;
- проводить постійний моніторинг клієнтських профілів і забезпечує належне документування роботи банківських співробітників у процесі фінансового моніторингу;
- забезпечує зберігання документів, пов'язаних із виконанням банком обов'язків у галузі ПВК/ФТ, протягом строків, визначених законодавством України;
- швидко реагує на запити Національного банку України та надає документи, що підтверджують дотримання вимог законодавства про протидію відмиванню доходів;
- постійно удосконалює внутрішню систему банку для протидії легалізації доходів і фінансуванню тероризму [30].

Виконання значної кількості операцій потребує застосування спеціального програмного забезпечення - автоматизованої системи банку. Основні завдання цієї системи:

- організація якісного аналізу значних обсягів даних про клієнтів і їхні фінансові транзакції за допомогою спеціалізованих алгоритмів, сценаріїв та інших методів;
- посилення нагляду за дотриманням співробітниками встановлених обов'язків у сфері запобігання легалізації незаконних доходів;
- ефективне застосування банківських ресурсів для реалізації функцій суб'єкта первинного фінмоніторингу (СПФМ).

Ця система являє собою інтегроване комплексне рішення, яке автоматизує процес моніторингу фінансових операцій і включає різноманітні модулі та підсистеми для забезпечення ефективного функціонування антилегалізаційної діяльності банку.

Відповідальний працівник банку відповідає за організацію та здійснення фінансового моніторингу в установі. Його кваліфікація має відповідати

визначеним стандартам, а репутація - бути бездоганною. Призначення такої особи здійснюється наглядовою радою на двох рівнях:

- як члена правління банку, відповідального за роботу спеціалізованого підрозділу з протидії легалізації;
- як керівника самого підрозділу, що виконує функції антилегалізаційного контролю.

Відповідальний працівник зобов'язаний регулярно подавати письмові звіти керівництву про виявлені підозрілі чи порогові операції, вжиті заходи, виконання правил і програм фінансового моніторингу, а також про організацію навчання персоналу.

Організація внутрішньої системи ПВК/ФТ у банку включає:

1. Створення організаційної структури на основі трьох рівнів захисту:

- перший рівень: охоплює бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки, які безпосередньо ініціюють та супроводжують заходи захисту. Вони беруть на себе ризики у галузі ПВК/ФТ, управляють ними та контролюють ефективність системи захисту;

- другий рівень: складається з підрозділу, спеціалізованого на ПВК/ФТ, підпорядкованого відповідальній особі, та комплаєнс-підрозділу. Цей рівень забезпечує контроль за тим, щоб заходи, реалізовані на першій і другій лініях, відповідали встановленим вимогам і ефективно виконували свої функції;

- третій рівень: включає внутрішній аудит, який незалежно оцінює діяльність перших двох ліній захисту, а також перевіряє загальну ефективність системи управління ризиками в сфері ПВК/ФТ [28].

2. Встановлення у внутрішніх банківських регламентах:

- правил вертикальної взаємодії між підрозділами, що належать до різних рівнів захисту;
- визначення порядку горизонтальної взаємодії всередині одного підрозділу захисту або між підрозділами тієї ж лінії, із застосуванням принципів постійного, періодичного та подвійного контролю;

- розподіл повноважень і зон відповідальності: встановлення підпорядкованості, звітності, опис процесів, функціональних обов'язків та відповідальності за неналежне виконання завдань або бездіяльність [28].

У своїй діяльності з протидії легалізації незаконних доходів банки впроваджують підхід, заснований на оцінці ризиків (РОП). Цей метод передбачає дворівневий аналіз ризиків, що дозволяє визначити ризик-профіль як банківської установи, так і її клієнтів.

Аналіз ризиків для банківської установи включає в себе оцінку загроз у сфері легалізації, перегляд заходів протидії та визначення рівня прийнятного ризику (ризик-апетиту). Щодо клієнтів, аналіз ризиків передбачає ідентифікацію та оцінку ризиків, пов'язаних із їхньою діяльністю, а також впровадження заходів для їх зменшення.

Фінансовий моніторинг акцентується на клієнтах із різними рівнями ризику із застосуванням відповідних перевірочних методів. При визначенні критеріїв ризику банки враховують результати національних оцінок ризиків, типологічні дослідження та рекомендації від державних органів.

У разі підозрілих обставин банки можуть вимагати від клієнтів додаткову інформацію, а також проводити їхню ідентифікацію та верифікацію. Використання РОП дозволило скоротити зайві бюрократичні процедури при ідентифікації клієнтів, зосереджуючи увагу на високоризикових клієнтах і застосовуючи до них цільові заходи.

Таким чином, банки займають ключову роль на фінансовому ринку, і на їхні плечі лягає велика відповідальність у боротьбі з ПВК/ФТ. Прийняття оновленої версії Базового Закону збільшило їхні повноваження в боротьбі з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом.

1.3. Нормативно-правове регулювання діяльності банків у системі фінансового моніторингу

Банки ведуть свою діяльність у сфері ПВК/ФТ у відповідності до рекомендацій і стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF). Зокрема, вони дотримуються Міжнародних стандартів FATF щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та поширенням зброї масового знищення, принципів Вольфсберзької групи, рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, а також законодавства України, нормативних актів Національного банку України та Міністерства фінансів України. Діяльність також враховує результати національної оцінки ризиків, ризик-профіль банків, рекомендації Національного банку України та типологічні дослідження Держфінмоніторингу [28].

Банки у своїй роботі неухильно дотримуються вимог чинного законодавства у сфері ПВК/ФТ, зокрема:

- Закону України "Про банки і банківську діяльність";
- Базового Закону;
- Положення про проведення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління НБУ від 19.05.2020 №65 (далі – нормативний акт щодо ПВК/ФТ);
- інших законодавчих актів України, що регулюють питання ПВК/ФТ, нормативних документів НБУ, КМУ та Міністерства фінансів України;
- рекомендацій та типологічних досліджень Держфінмоніторингу України;
- рекомендацій НБУ [28].

Для дотримання законодавчих вимог у сфері ПВК/ФТ, банківські установи, із урахуванням законодавчих норм, результатів національної оцінки ризиків і специфіки своїх ризиків, розробляють та впроваджують внутрішні документи. Серед них – правила фінансового моніторингу, програми

первинного фінансового моніторингу та інші акти, які враховують напрямки діяльності, особливості клієнтської бази та принципи РОП.

Внутрішні документи, що регулюють питання ПВК/ФТ, встановлюють такі процедури:

- здійснення заходів з належної перевірки, включаючи як спрощені, так і посилені підходи (зокрема, ідентифікацію та підтвердження даних клієнтів, визначення кінцевих бенефіціарних власників, контроль за фінансовими операціями та діловими відносинами, оновлення інформації щодо клієнтів тощо);
- визначення політично значущих осіб та впровадження необхідних додаткових заходів щодо них;
- аналіз та оновлення ризик-профілю банку й клієнтів, а також впровадження заходів для мінімізації ризиків у сфері ПВК/ФТ;
- розробка критеріїв ризиків у сфері ПВК/ФТ і визначення ознак підозрілих фінансових операцій;
- виконання додаткових заходів, необхідних для налагодження кореспондентських відносин із зарубіжними фінансовими установами;
- ведення електронної анкети клієнта, яка забезпечує актуальність, повноту та достовірність внесених даних;
- відмову в установленні або продовженні ділових відносин, відкритті чи обслуговуванні рахунків, у тому числі шляхом припинення співпраці, закриття рахунків або відмови у проведенні фінансових операцій, якщо це передбачено Базовим Законом;
- виявлення невідповідностей між даними про кінцевого бенефіціарного власника, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань, та інформацією, отриманою банком у процесі належної перевірки клієнта;
- використання механізму делегування, який передбачає опрацювання інформації, отриманої від третьої сторони, згідно Базового Закону, за умови прийняття банком відповідного рішення;

- залучення агентів, організація навчальних програм для них та їхніх працівників, а також здійснення контролю за виконанням ними своїх обов'язків;
- занесення необхідної інформації до реєстрів повідомлень;
- застосування автоматизованих систем, передбачених нормативними документами у сфері ПВК/ФТ;
- організація взаємодії з Державною службою фінансового моніторингу України, включаючи виконання її рішень та доручень;
- блокування активів, пов'язаних із терористичною діяльністю, її фінансуванням, а також із розповсюдженням і фінансуванням зброї масового ураження;
- припинення фінансових операцій у випадках, передбачених Базовим Законом;
- забезпечення супроводу грошових переказів необхідною інформацією згідно з вимогами Базового Закону;
- перевірка дотримання встановлених лімітів під час проведення спрощених процедур ідентифікації та верифікації клієнтів або їхніх представників;
- гарантування захисту інформації, що стосується фінансового моніторингу, та збереження конфіденційності інших відомостей;
- повідомлення Служби безпеки України у випадках, передбачених законодавством у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму;
- проведення освітніх програм для працівників банку;
- інформування співробітників банку про внутрішні нормативні акти, що регулюють питання протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму;
- забезпечення збереження документації та даних, які стосуються виконання банком вимог українського законодавства у сфері ПВК/ФТ.

Внутрішні регулятивні документи з питань ПВК/ФТ повинні містити перелік структурних підрозділів банку, відповідальних за здійснення заходів належної перевірки, а також визначати їх функціональний розподіл.

Запровадження воєнного стану в Україні відповідно до Указу Президента України [31] спричинило внесення змін у регулювання фінансового ринку та діяльності фінансових установ, зокрема в аспектах фінансового моніторингу. У цей період діють спрощені процедури фінансового моніторингу. Особливості виконання окремих норм законодавства щодо фінансового моніторингу, валютного нагляду, а також застосування та контролю за економічними й іншими обмежувальними заходами (санкціями) регламентуються постановою Правління Національного банку України № 60 від 23.03.2022 [32].

Цей нормативний акт вводить такі зміни:

- скасовує необхідність визначення походження готівкових коштів у випадках: зарахування готівки на рахунки Збройних Сил України, Міністерства соціальної політики України, спеціальні рахунки, відкриті НБУ для підтримки ЗСУ чи найуразливіших груп населення, а також на рахунки для «Військових облігацій» у банках;

- спрощує процедуру ідентифікації та верифікації клієнтів при покупці військових облігацій: можливість отримання документів від фізичних осіб через дистанційні системи або електронну пошту (із підписаним електронним ключем); дозволяється підтверджувати документи клієнта за допомогою електронного підпису банківського працівника; можливість визначення особи клієнта через відеозв'язок;

- спрощується процедура оновлення інформації про клієнта, а використання ідентифікаційних документів можливе у випадках: коли не вдається зв'язатися з клієнтом або коли документ втратив свою силу. У таких ситуаціях банк має право або відмовитись від оновлення даних, або продовжити співпрацю без актуалізації інформації. Також передбачена можливість віддаленого оновлення даних клієнта;

- призупиняються виїзні перевірки Національного банку України на період воєнного стану. НБУ надав роз'яснення для СПФМ щодо наглядової діяльності в умовах воєнного стану. Наприклад, лист НБУ «Про проведення нагляду у сфері фінансового моніторингу під час воєнного стану» [33] роз'яснює, як враховувати вплив воєнного стану на антилегалізаційні заходи банків. НБУ буде враховувати особливі умови воєнного стану при оцінці порушень, пов'язаних з реєстрацією фінансових операцій, обміном інформацією з Держфінмоніторингом та обслуговуванням клієнтів, які відносяться до категорії ризикованих економічно-політичних осіб.

Після скасування воєнного стану, банківські установи мають право протягом 30 робочих днів відновити операції з виплатами по поточним рахункам клієнтів і повідомити Держфінмоніторинг України про розморожування таких активів. Основні зміни в антилегалізаційній діяльності стосуються спрощення процесу проведення та реєстрації операцій з готівкою, які клієнти банків перераховують для фінансування потреб Збройних сил України, Міністерства соціальної політики України та підтримки найуразливіших категорій населення.

На сучасному етапі Україна має оновлену нормативно-правову базу для запобігання та протидії відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом. Водночас, з огляду на глобалізацію економічних відносин і функціонування країни в умовах воєнного стану, ця база потребує постійного вдосконалення. Ефективність роботи національної системи протидії легалізації злочинних доходів значною мірою залежить від комплексності та якості нормативного забезпечення державної політики у цій сфері.

Висновки до розділу 1

Швидкий розвиток фінансової системи, поява нових технологій і цифровізація економіки, поряд з позитивними тенденціями, завжди спричиняють виникнення економічних ризиків, серед яких один із основних -

ризик, пов'язаний з тіньовими фінансовими операціями. На сьогоднішній день рівень розвитку української економіки досяг такого етапу, що реалізація цих ризиків стала однією з найбільших загроз для стабільності всієї фінансової системи країни. Створення ефективної системи боротьби з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму стало метою як міжнародної спільноти, так і окремих країн. Україна, прагнучи зберегти фінансову безпеку, активно працює над створенням механізмів контролю і нагляду за грошовими потоками. Одним із таких інструментів є фінансовий моніторинг у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

Банківські установи є основними фінансовими посередниками в країні, що пояснює їх часте використання для легалізації коштів. В рамках системи фінансового моніторингу банки функціонують як суб'єкти первинного фінансового моніторингу, а Національний банк України є їх відповідним органом державного фінансового моніторингу. Банки несуть відповідальність за ефективну організацію внутрішньої антилегалізаційної системи, призначаючи відповідальних працівників, впроваджуючи автоматизовані системи для виявлення легалізаційних ризиків, оцінюючи ризик-апетит банку та профіль клієнтів і формуючи три рівні захисту. НБУ, у свою чергу, розробляє нормативні документи, надає методичну підтримку і здійснює контроль за виконанням антилегалізаційного законодавства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Схеми відмивання злочинних коштів за участю банківських установ

Широке впровадження цифрових технологій у банківській сфері значно зменшило час, необхідний для здійснення фінансових операцій і платежів. Однак, водночас, банківський сектор залишається привабливим для зловмисників, які намагаються використати його для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, що дозволяє надати їм законного статусу.

Банківські установи часто стають об'єктами зловмисників, які використовують їх для легалізації коштів. Наразі фінансовий сектор, зокрема банківська галузь, є одним з найдинамічніших у розвитку програмних технологій, включаючи створення Р2Р-платіжних систем. Електронні платіжні сервіси між користувачами формують основні стандарти в сучасному фінансовому середовищі. З розширенням пропозиції Р2Р-платежів зростає ймовірність виникнення шахрайських схем. Зафіксовано випадки використання таких сервісів для відмивання коштів та зловживання викраденими даними кредитних карт. Це змушує постачальників послуг удосконалювати стратегії виявлення та запобігання шахрайству.

Національний банк України регулярно проводить моніторинг діяльності як банківських, так і небанківських фінансових установ у контексті протидії легалізації коштів. Основною метою НБУ є виявлення поширених схем відмивання грошей, припинення таких операцій і розробка заходів для запобігання використанню фінансових установ для легалізації коштів. Досвід, отриманий НБУ у сфері державного фінансового моніторингу, сприяє розпізнаванню типових схем відмивання через банки.

Банківський сектор, завдяки широкому спектру послуг, є привабливим для використання різноманітних схем відмивання коштів. Проблема використання банків для легалізації незаконно отриманих коштів залишається актуальною, хоча методи й способи застосування фінансових інструментів постійно змінюються. Основними факторами, що впливають на розвиток схем відмивання коштів, є глобалізація економічних процесів, перехід до нових технологічних стандартів і зростаюча інформатизація суспільства. У результаті цього з'являються нові типи схем легалізації злочинних коштів через банки.

Виявлено схему маніпуляцій з правочинами, що включала купівлю-продаж облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), з подальшим зарахуванням коштів на рахунки фізичної особи (рис.2.1).

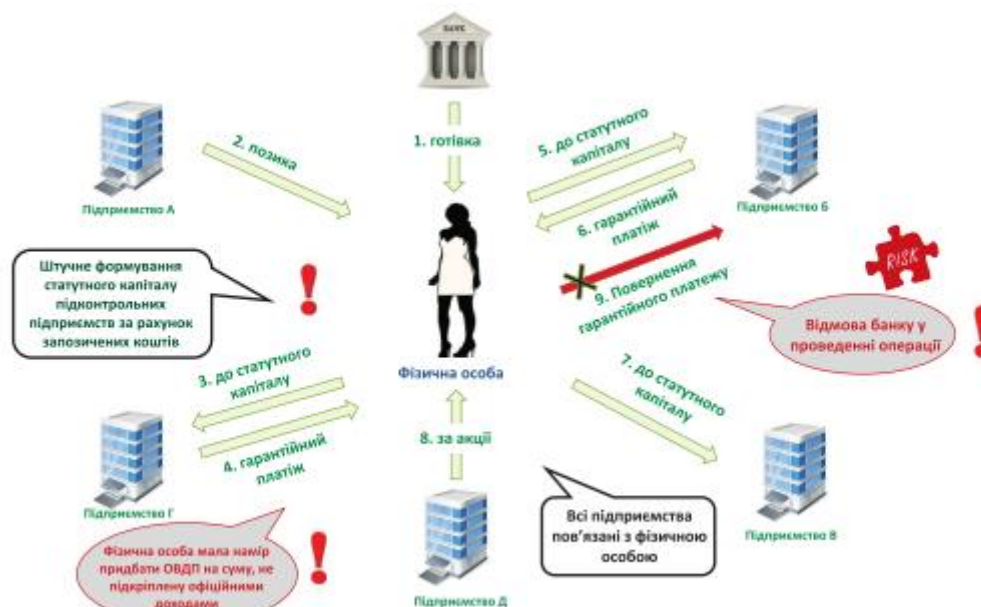

Рис.2.1. Маніпуляція з угодами з метою приховування незаконного джерела коштів

Джерело: [2]

З'ясовано, що ця особа та пов'язані з нею підприємства відкрили рахунки в кількох банках. Одним із таких рахунків отримано позику від підприємства А, після чого внесені готівкові кошти були переведені на рахунок підприємства Б як внесок до статутного капіталу. У відповідь це підприємство повернуло кошти на рахунок фізичної особи як гарантійний внесок за

договором купівлі-продажу ОВДП. При цьому фізична особа не мала достатньо офіційно задекларованих доходів для здійснення таких операцій. За подібною схемою протягом короткого часу були проведені значні транзакції в кількох банках з іншими підприємствами.

Пізніше фізична особа звернулась до одного з банків із додатковою угодою про розірвання договору купівлі-продажу ОВДП та спробувала повернути кошти на користь підприємства Б, однак банк відмовився провести операцію. Джерелом коштів для цієї операції стали надходження від продажу акцій підприємству Д. Таким чином, фізична особа організувала цикл фінансових операцій з метою приховування незаконного походження коштів та їх подальшого повернення на власні рахунки.

Виявлено, що невідомі особи використовували банківський рахунок приватного виконавця для шахрайського привласнення коштів декількох фармацевтичних компаній, що знаходяться в різних містах України (рис.2.2).

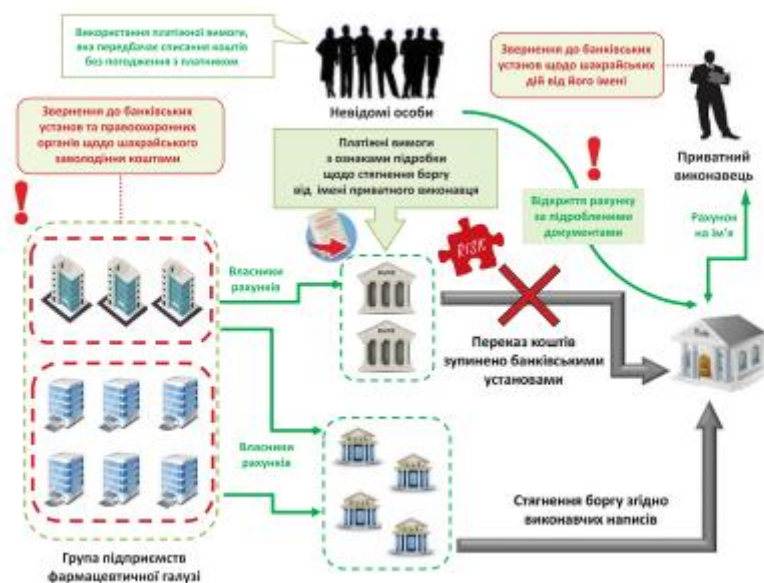

Рис.2.2. Шахрайське привласнення фінансових коштів юридичних осіб за допомогою підроблених документів

Джерело: [2]

Це здійснювалось шляхом направлення платіжних вимог до банківських установ з проханням списання боргів. Було встановлено, що були здійснені спроби списання коштів з рахунків трьох фармацевтичних підприємств,

відкритих у двох різних банках, на рахунок приватного виконавця в іншій банківській установі, як стягнення боргів за виконавчими написами. Однак ці фінансові операції були заблоковані банком.

Спроби списання коштів ґрунтувались на платіжних вимогах, які передбачали перерахування грошей на рахунок отримувача без попереднього погодження з платником. Підприємства звернулися до банків та правоохоронних органів з приводу шахрайських дій осіб, які діяли від імені приватного виконавця. Офіційний приватний виконавець підтвердив, що вказаний рахунок не був відкритий ним, а платіжні вимоги не були направлені. Під час перевірки документів з різних банків виявилось, що підписи приватного виконавця значно відрізняються один від одного, що вказує на підробку документів. Крім того, в цей же період на рахунок, відкритий від імені приватного виконавця, надходили кошти від іншої групи фармацевтичних підприємств за схожими цілями.

Виявлено схему підробки документів, наданих клієнтом банку як підтвердження джерела походження грошових коштів. Під час розслідування встановлено, що фізична особа А внесла значну суму готівки на свій рахунок. Для підтвердження походження цих коштів вона подала банку договір продажу власної квартири фізичній особі Б, при цьому зазначена сума продажу була значно завищена порівняно з ринковою вартістю нерухомості (рис.2.3).

Для обґрунтування походження коштів фізичної особи Б, витрачених на придбання квартири, були представлені угоди купівлі-продажу цінних паперів, згідно з якими приватна особа Б здійснила продаж цінних паперів особі В, заявивши, що вони знаходяться на обліку в Банку Б. Однак, за даними Банку Б, фізична особа Б ніколи не відкривала таких рахунків, і вона працює на підприємстві, де неможливо заробити достатньо для придбання цінних паперів на мільйонні суми.

Згідно з інформацією правоохоронних органів, фізична особа А є одним з організаторів шахрайської схеми, яка залучає кошти від фізичних осіб з

були переведені на рахунок компанії Ю в банку 1. Ці кошти швидко пройшли через рахунок і були надалі спрямовані у вигляді валютних переказів на рахунки інших компаній у різних фінансових установах (рис.2.4).

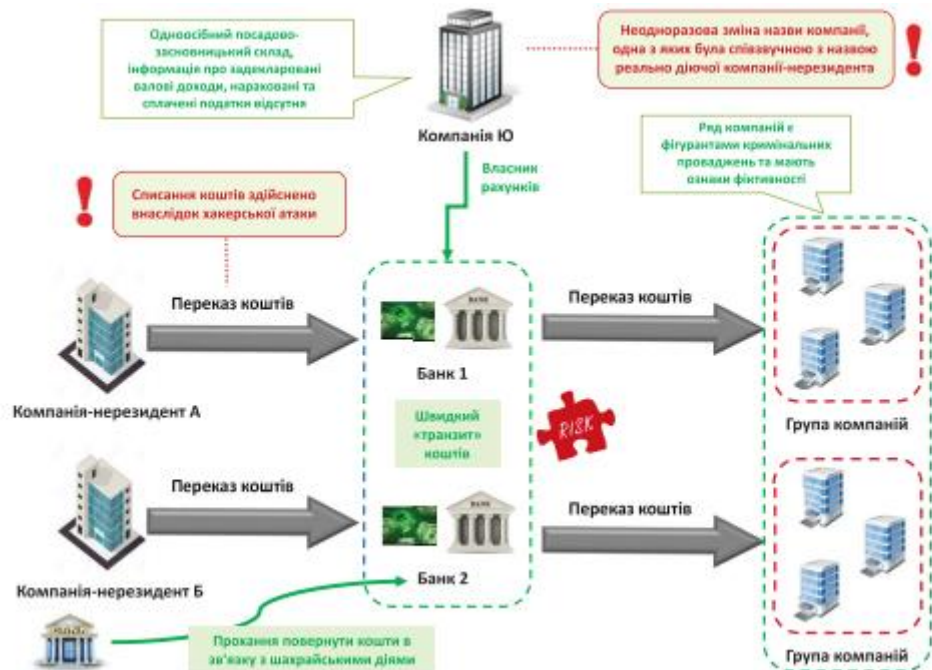

Рис.2.4. Привласнення коштів компаній-нерезидентів шляхом хакерської атаки

Джерело: [2]

Взаємодія банку з клієнтом почалась недавно (менше ніж три місяці), і банківська установа не змогла встановити контакт з ним за наданими реквізитами. Також на рахунок компанії Ю в банку 2 були зараховані валютні кошти від компанії-нерезидента Б. Згодом іноземна фінансова установа направила запит щодо можливих шахрайських операцій компанії Ю. Отримані кошти були переведені на рахунки групи компаній, що мають ознаки фіктивності, деякі з яких є фігурантами кримінальних проваджень.

Важливо зазначити, що компанія Ю кілька разів змінювала свою назву, одна з яких була схожою на назву справжньої компанії-нерезидента. Компанія Ю має одного засновника та керівника, а інформація про її валові доходи, сплачені податки та нараховані платежі відсутня.

У процесі фінансового розслідування, проведеного Держфінмоніторингом, було викрито схему незаконного заволодіння

грошовими коштами, організовану новоствореним підприємством через несанкціоноване списання коштів із рахунку компанії-нерезидента (рис.2.5).

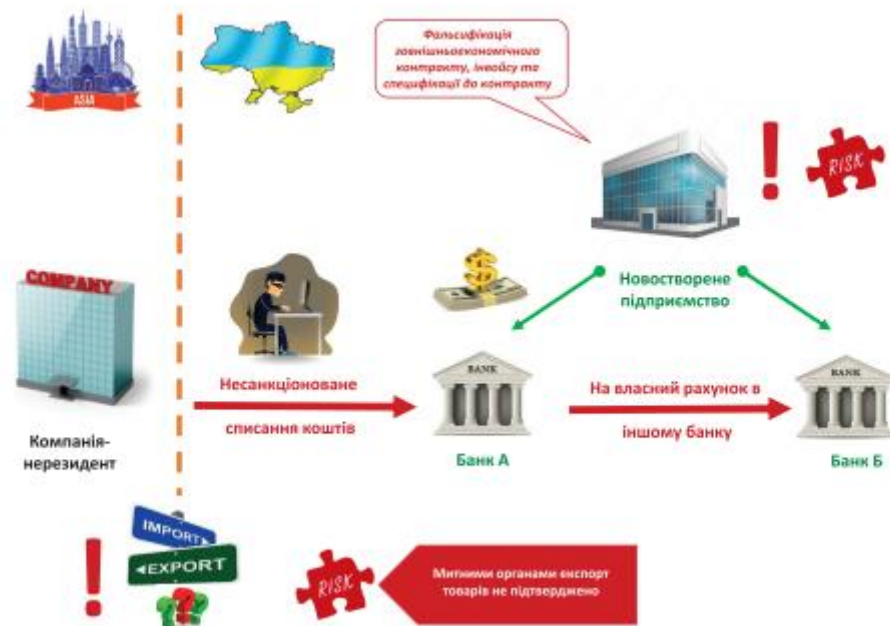

Рис.2.5. Протиправне привласнення активів компанії-нерезидента через несанкціоноване списання коштів

Джерело: [2]

Новостворене підприємство намагалося перевести кошти зі свого рахунку в Банку А на інший рахунок, відкритий у Банку Б. Для обґрунтування джерела коштів було надано підроблені документи, зокрема зовнішньоекономічний контракт, інвойс та специфікацію до нього. Однак митними органами не було підтверджено здійснення експорту товарів, зазначених у документах.

Звертає на себе увагу той факт, що новостворене підприємство не займалося виробництвом зазначених товарів і під час реєстрації використало назву відомого бренду іноземної компанії для реалізації шахрайської схеми та незаконного заволодіння коштами юридичних і фізичних осіб.

Держфінмоніторинг, використовуючи інформацію від іноземного підрозділу фінансової розвідки, банківських установ та баз даних, виявив групу громадян України, які здійснювали підозрілі транзакції з використанням віртуальних валют (рис.2.6).

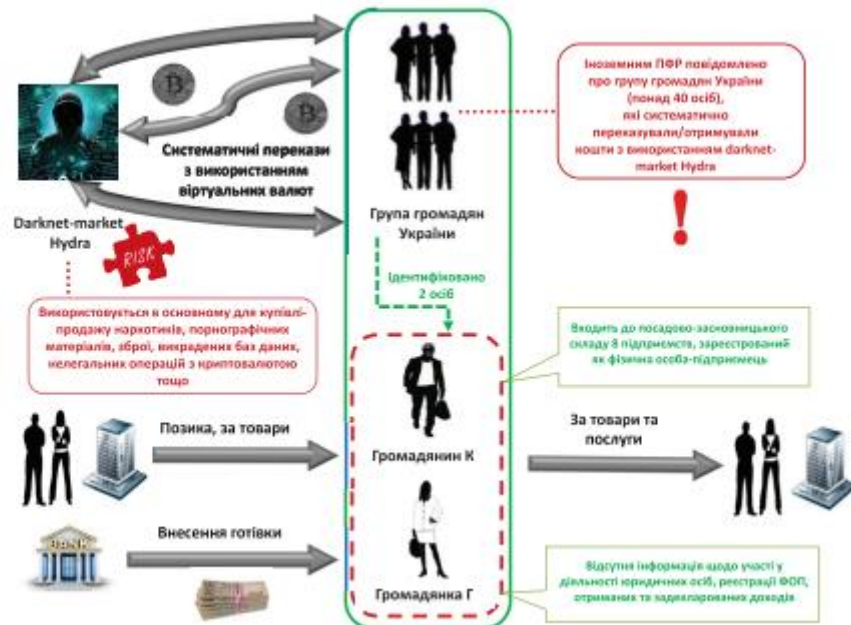

Рис.2.6. Здійснення сумнівних операцій із застосуванням цифрових валют

Джерело: [2]

За даними іноземного підрозділу, понад 40 громадян України систематично переказували або отримували кошти через платформу Hydra, що функціонує у darknet. Цей ресурс здебільшого використовується для незаконної діяльності, зокрема торгівлі наркотиками, зброєю, порнографічними матеріалами, викраденими базами даних та нелегальними криптовалютними операціями.

У процесі розслідування ідентифіковано двох учасників цієї групи. Зокрема, громадянин К є посадовою особою або засновником восьми підприємств, а також зареєстрований як фізична особа-підприємець. У той же час, громадянка Г не має жодного зв'язку з юридичними особами, не зареєстрована як підприємець та не декларувала доходів чи сплачених податків. Держфінмоніторинг отримав від банків повідомлення про фінансові операції, проведені цими особами, включаючи використання готівкових коштів, які, ймовірно, походять від незаконної діяльності, пов'язаної з протизаконним інтернет-ресурсом.

Використання банків для легалізації злочинних доходів, як видно з наведених прикладів, тягне за собою значні негативні наслідки, серед яких фінансові втрати, погіршення економічного стану та потенційне банкрутство. Основними джерелами втрат стають великі штрафи за порушення законодавства та можливість конфіскації активів банку правоохоронними органами у разі виявлення операцій із коштами кримінального походження. Фінансові установи, які прагнуть зберегти свою репутацію і забезпечити відповідальність у своїй діяльності, повинні суворо дотримуватися як внутрішніх правил, так і міжнародних стандартів у сфері протидії легалізації злочинних доходів.

2.2. Аналіз діяльності банківських установ у сфері фінансового моніторингу

У воєнний час Державна служба фінансового моніторингу України зосереджує зусилля на вжитті заходів для залучення країни-агресора до міжнародної відповідальності за її злочини проти людства. Особлива увага приділяється протидії легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом та фінансуванню терористичних організацій. Держфінмоніторинг, взаємодіючи з українськими та закордонними партнерами, визначив ряд основних пріоритетних напрямів:

- активну роботу з FATF, щоб досягти припинення членства росії в цій організації та включення її до «чорного списку»;
- співпраця з Комітетом експертів Ради Європи, який займається оцінкою заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL);
- координацію з Егмонтською групою фінансових розвідок для виключення росії зі складу організації;
- співпрацю з іншими регіональними організаціями, подібними до FATF, для ізоляції рф;

- проведення спільних розслідувань із міжнародними підрозділами фінансової розвідки, а також взаємодію з фінансовими регуляторами та криптовалютними платформами для впровадження запобіжних заходів щодо бізнесу, пов'язаного з росією;
- блокування рахунків колаборантів, розслідування злочинів держзрадників, обробку інформації про підозрілі фінансові операції, участь у роботі «Task Force» та передачу зібраних даних правоохоронним органам;
- створення методологічних рекомендацій для СПФМ і співпрацю з громадськістю [10].

СПФМ надають до національного підрозділу фінрозвідки дані про здійснені грошові операції, які підпадають під обов'язковий контроль, а також інформацію щодо сумнівних операцій чи підозрілої активності.

З моменту запуску інформаційної системи фінансового моніторингу (ІСФМ) Держфінмоніторингом було отримано та опрацьовано 57 852 061 повідомлення щодо таких операцій. Лише за 2023 рік надійшло 1 432 684 повідомлення, з яких було взято на облік 1 429 594 (рис.2.7).

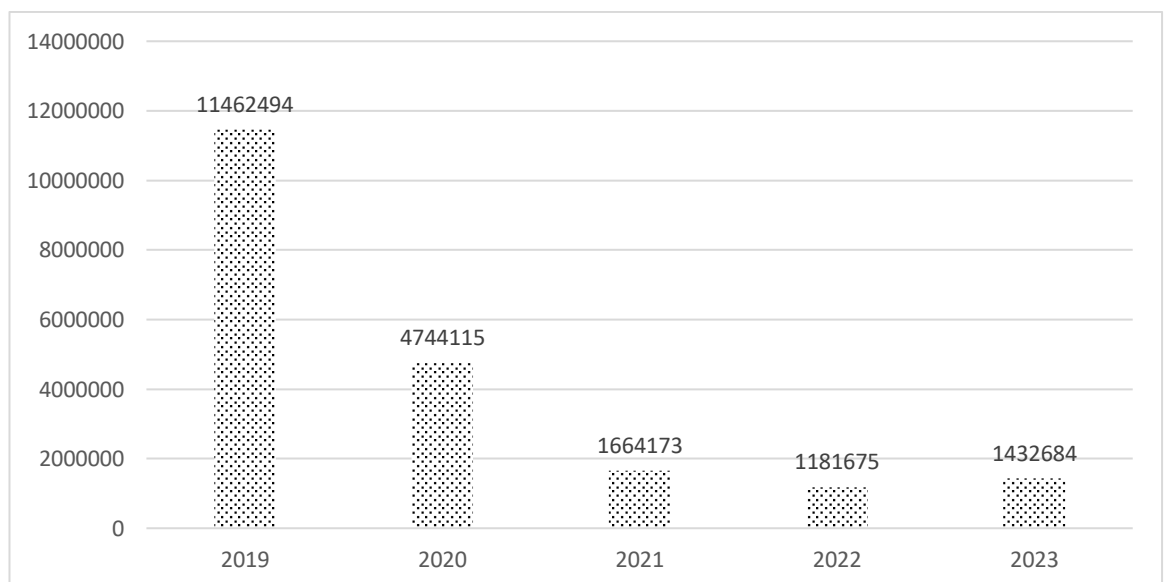

Рис.2.7. Динаміка інформування про фінансові операції за 2019-2023 рр., од.

Джерело: складено за даними [10-14]

Варто відзначити, що частка помилок у повідомленнях, надісланих до Держфінмоніторингу у 2023 році, становить лише 0,1% від їх загальної

кількості. Таким чином, 99,9% повідомлень про фінансові операції, поданих СПФМ у 2023 році, були оформлені без помилок. У 2023 році кількість повідомлень, зафіксованих Держфінмоніторингом, збільшилася на 21,2% у порівнянні з минулим роком.

Серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу банки відіграють провідну роль, генеруючи найбільшу кількість повідомлень про фінансові операції, які підлягають контролю (рис.2.8).

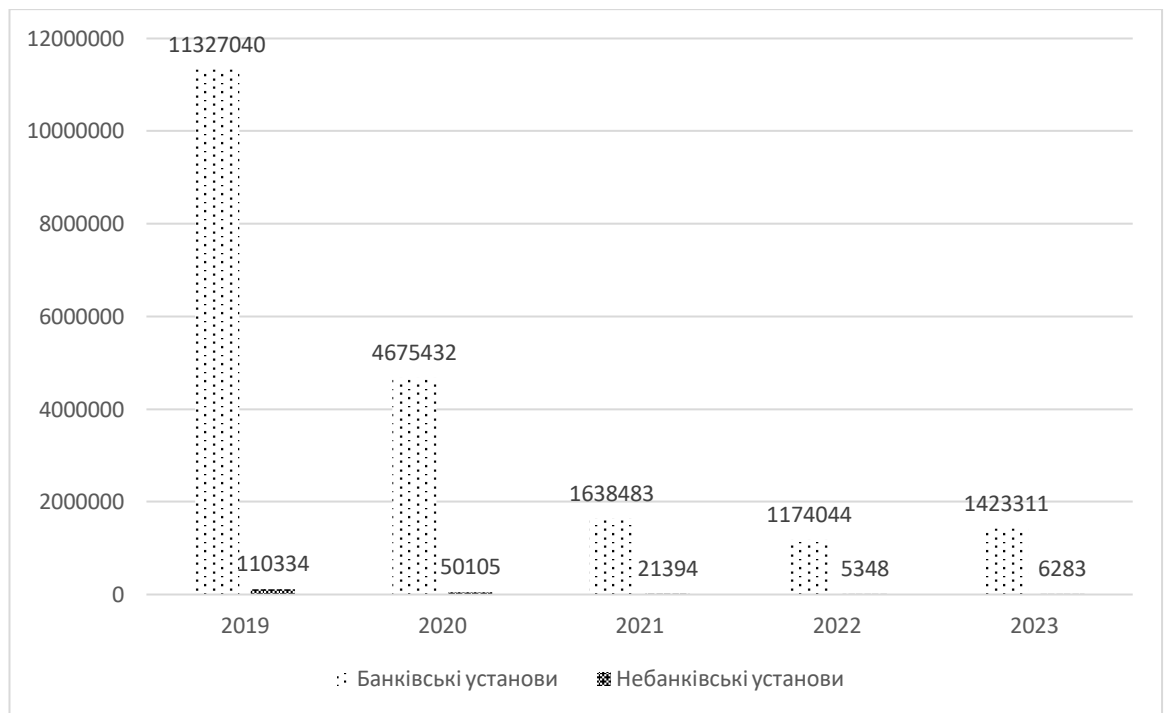

Рис.2.8. Динаміка кількості повідомлень про фінансові операції, отримані від банків і небанківських установ та взятих на облік Держфінмоніторингом у 2019-2023 рр., од.

Джерело: складено за даними [10-14]

У 2023 році банки забезпечили 99,6% усієї кількості повідомлень, зафіксованих Держфінмоніторингом.

Структура зареєстрованих повідомлень, що стосується фінансових операцій, у 2023 році виглядала наступним чином (рис.2.9):

- порогові фінооперації - 88,16%;
- підозрілі фінооперації - 10,87%;
- операції, що є пороговими та підозрілими - 0,01%;

- фінооперації, передані для моніторингу чи відстеження за запитом - 0,96%.

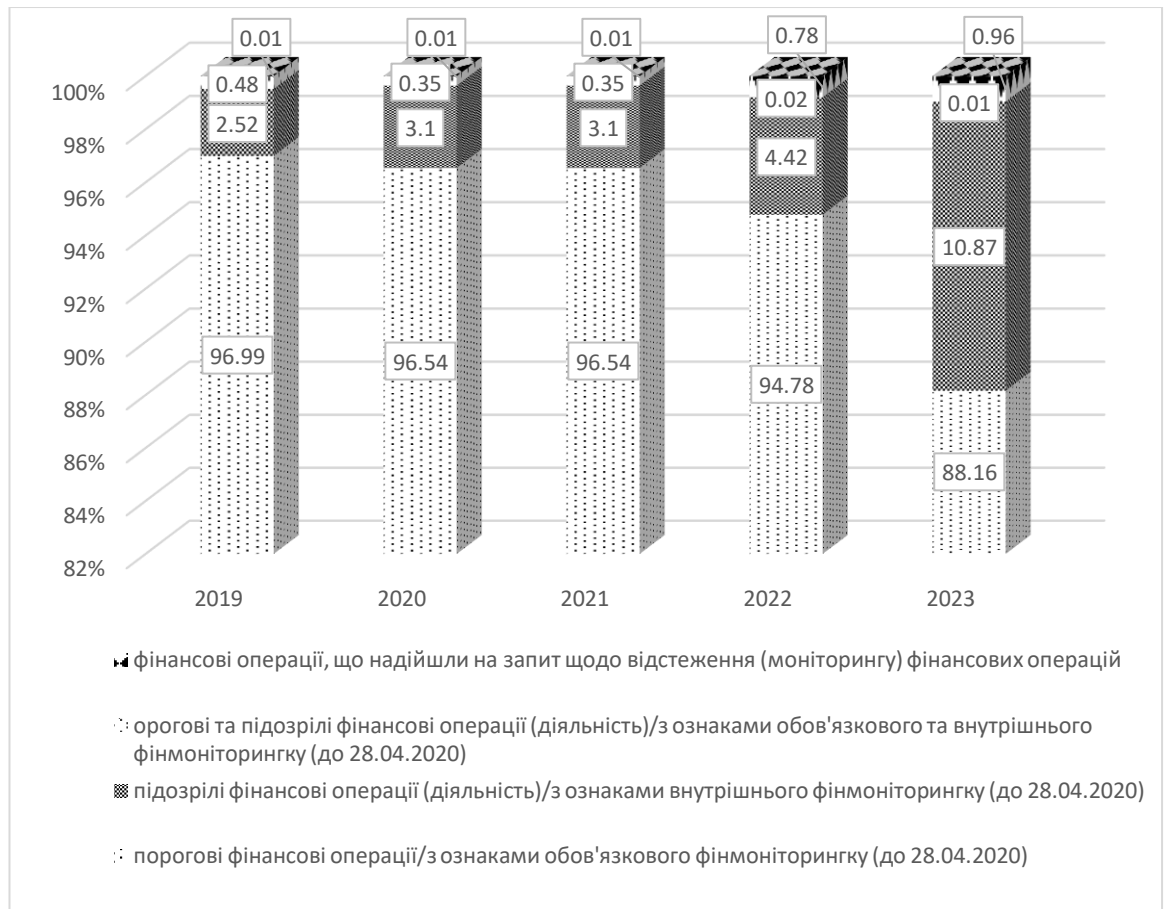

Рис.2.9. Структура фінооперацій, які підпадають під фінмоніторинг та були взяті на облік Держфінмоніторингом у 2019-2023 рр., %

Джерело: складено за даними [10-14]

Звертаємо увагу, що з 28 квітня 2020 року, після набуття чинності оновленого Базового Закону, було впроваджено перехід на використання РОП та кейсового формату звітування при поданні даних щодо підозрілих фінансових операцій СПФМ.

У 2023 році Держфінмоніторинг отримав 98 535 кейсових повідомлень від СПФМ, які стосуються підозрілих грошових операцій, що містять визначені ознаки підозр. Для порівняння, у 2022 р. кількість таких повідомлень становила 38 121. На основі проведеного аналізу було сформовано 6 785 досьє (рис.2.10).

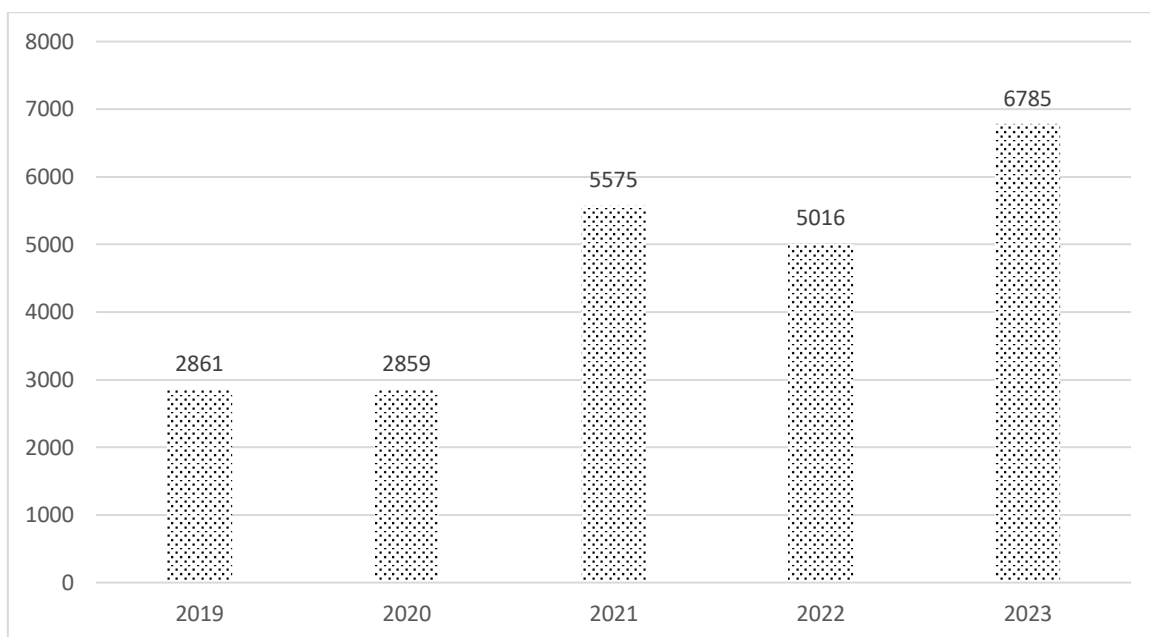

Рис.2.10. Динаміка сформованих дощє за 2019-2023 рр., од.

Джерело: складено за даними [10-14]

Отримані повідомлення аналізуються з урахуванням додаткових даних, які запитуються Держфінмоніторингом. Зокрема, у 2023 році до 67 банківських установ було направлено 21 505 запитів на надання додаткової інформації (рис.2.11).

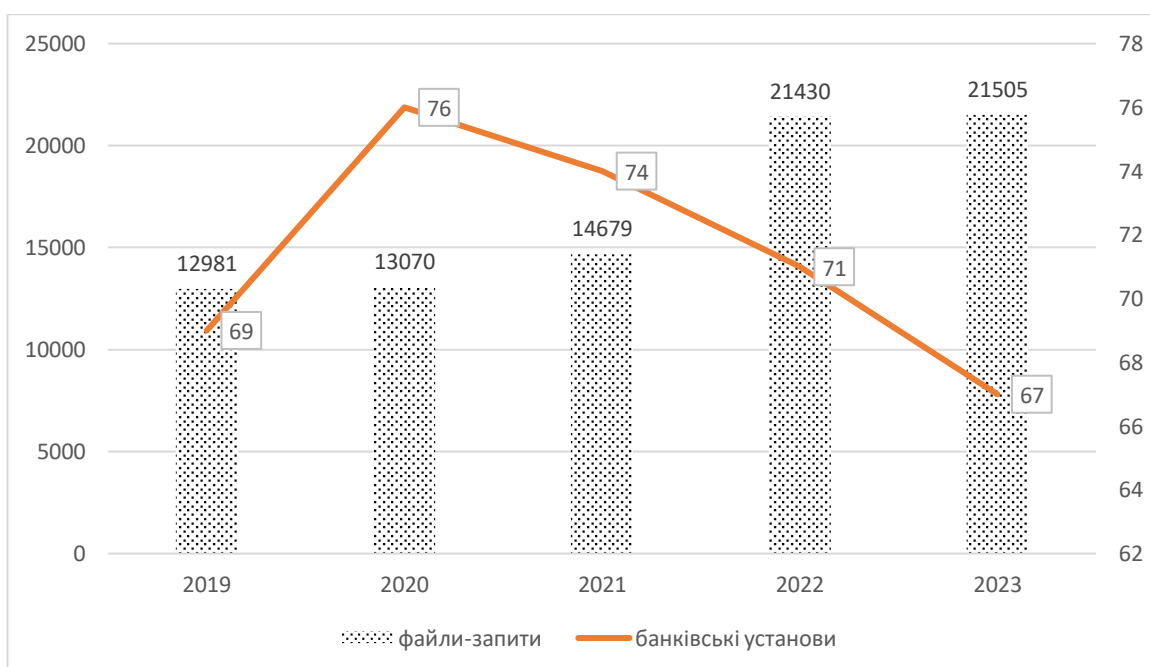

Рис.2.11. Кількість запитів та банківських установ, до яких Держфінмоніторинг звертався в 2019-2023 рр., од.

Джерело: складено за даними [10-14]

У 2023 році до правоохоронних органів було передано 1 122 матеріали, серед яких 608 – узагальнені матеріали, а 514 – додатково узагальнені. Зокрема, вони були спрямовані до таких правоохоронних органів (рис.2.12):

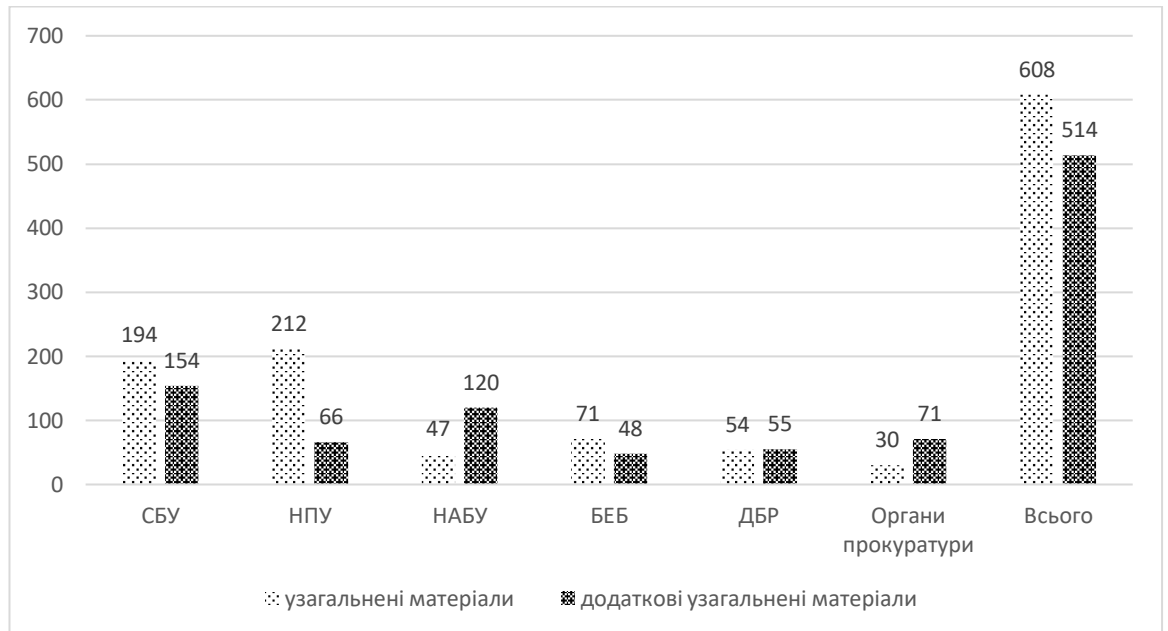

Рис.2.12. Обсяг переданих до правоохоронних органів узагальнених та додатково узагальнених матеріалів у 2023 році, од.

Джерело: складено за даними [10]

У зазначених матеріалах загальна сума фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з відмиванням коштів або вчиненням кримінальних правопорушень, становить 102,1 млрд. грн., зокрема:

- 89,0 млрд. грн. - операції, пов'язані з відмиванням коштів;
- 12,4 млрд. грн. - операції, що мають ознаки кримінальних правопорушень;
- 0,7 млрд. грн. - операції, пов'язані з фінансуванням тероризму.

Під час досудового розслідування правоохоронні органи залучили 518 узагальнених матеріалів, наданих Держфінмоніторингом (включаючи матеріали попередніх років), у рамках 498 кримінальних проваджень (рис.2.13). Зокрема:

- на основі 136 узагальнених матеріалів було відкрито 138 кримінальних проваджень;

- 382 узагальнені матеріали були використані в межах 360 кримінальних проваджень.

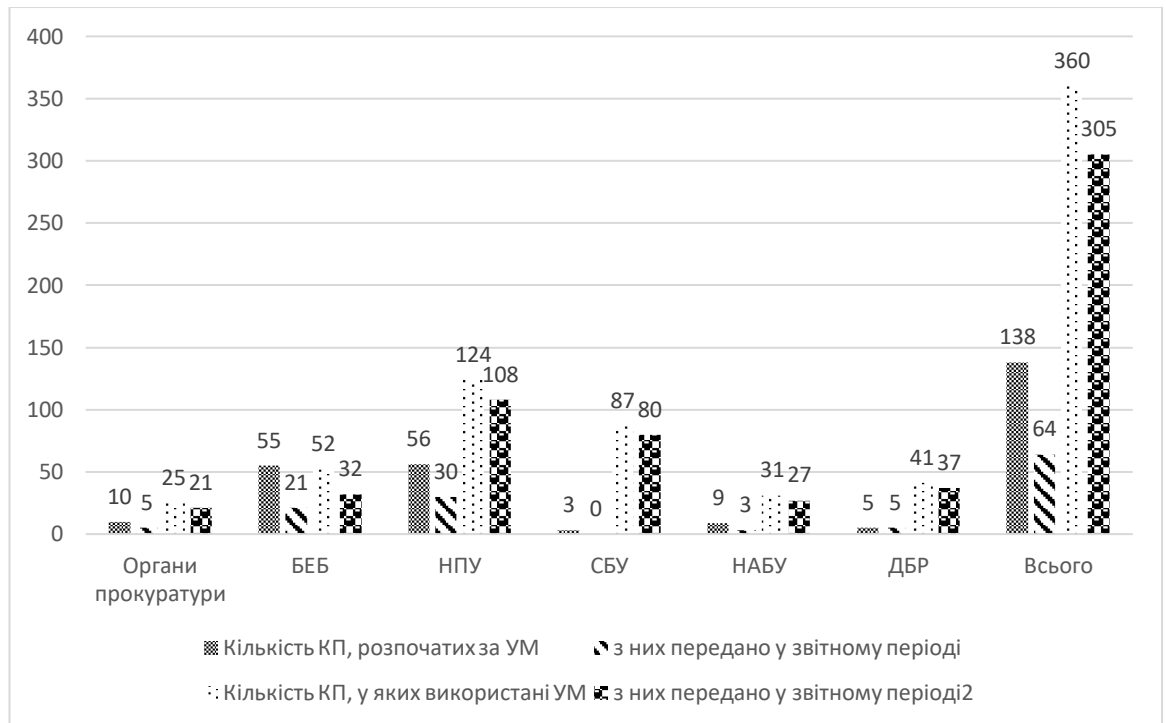

Рис.2.13. Число кримінальних проваджень, відкритих або використаних за узагальненими матеріалами у 2023 році, од.

Джерело: складено за даними [10]

Підрозділи правоохоронних органів завершили 52 кримінальні провадження, які були передані до суду разом з обвинувальними актами, на основі 52 узагальнених матеріалів. Суди розглянули 35 кримінальних справ, відкритих за результатами аналізу 35 узагальнених матеріалів, ухваливши обвинувальні вирoki або рішення за обставинами, що не виправдовують підозрюваних. Згідно з даними, отриманими в 2023 році Держфінмоніторингом, у кримінальних справах, ініційованих правоохоронними органами на основі узагальнених матеріалів, загальна сума арештованого майна (грошей) становить 17,1 мільярда гривень.

Держфінмоніторинг організовує співпрацю та обмін інформацією з відповідними органами іноземних країн та міжнародними установами, що займаються питаннями протидії ПВК/ФТ. У 2023 році була налагоджена взаємодія та обмін даними з компетентними органами інших держав і

міжнародними організаціями. Держфінмоніторинг взаємодіяв з 89 організаціями ПФР. За 2023 рік Держфінмоніторинг до ПФР надіслав до 73 ПФР 824 запити і отримав від 72 таких організацій 944 відповіді. У свою чергу, було отримано 298 запитів від 45 закордонних ПФР, на які було підготовлено та передано 479 відповідей до 55 закордонних структур (рис. 2.14).

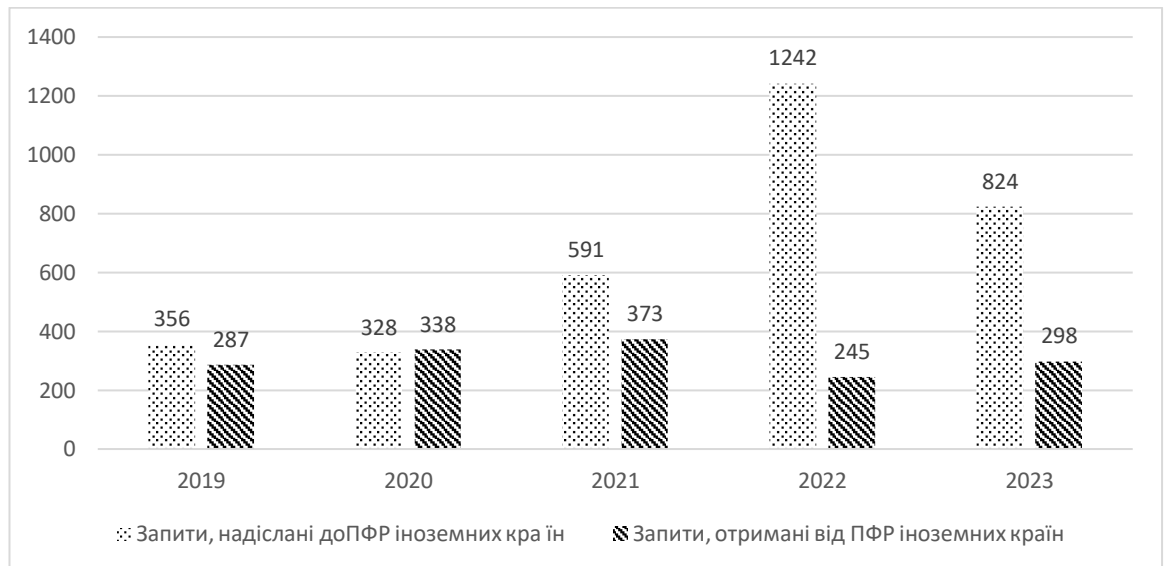

Рис.2.14. Динаміка направлених та отриманих запитів за 2019-2023 рр., од.

Джерело: складено за даними [10-14]

Таким чином, банківські установи виступають ключовими фінансовими посередниками і відповідно найбільш активними учасниками первинного фінансового моніторингу. Це підтверджується їхньою домінуючою часткою серед суб'єктів фінмоніторингу та значною кількістю повідомлень, що надходять до Держфінмоніторингу України.

Висновки до розділу 2

Банки відіграють роль ключових фінансових посередників, які об'єднують різні сектори економіки та соціальні групи. Сучасний банківський сектор активно впроваджує цифрові технології та Інтернет у свої операції, що сприяє зростанню його популярності, але водночас створює ризики

використання банківських послуг для відмивання злочинних доходів і шахрайства. Державна служба фінансового моніторингу провела дослідження, які дозволили визначити поширені схеми легалізації коштів через банки. Найчастіше це виведення готівкових коштів; створення фіктивних доходів через операції з цінними паперами; підозрілі транзакції з використанням віртуальних валют; застосування хакерських атак. Виділення таких схем допомагає запобігати й контролювати незаконну діяльність.

Згідно із Базовим Законом, банківські установи виступають суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Варто зазначити, що майже всі повідомлення (99,6% у 2023 році), які надсилаються до Держфінмоніторингу України, надходять саме від банківських установ. Значна частка цих повідомлень (88,16% у 2023 році) стосується порогових фінансових операцій. Крім цього, за запитом Держфінмоніторингу банки проводять аналіз фінансових операцій своїх клієнтів.

З моменту набуття чинності оновленого Базового Закону було впроваджено перехід на ризик-орієнтований підхід і кейсовий формат звітування при подачі суб'єктами первинного фінансового моніторингу повідомлень про підозрілі фінансові операції чи діяльність. Аналіз таких повідомлень проводиться з урахуванням додаткових даних, отриманих у відповідь на запити Держфінмоніторингу. Наприклад, у 2023 році до 67 банківських установ було надіслано 21 505 запитів на надання додаткової інформації.

Отже, саме банки є найактивнішими учасниками системи звітування серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу, забезпечуючи основну частину повідомлень про фінансові операції, які підпадають під моніторинг.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

3.1. Міжнародний досвід у сфері боротьби з легалізацією злочинних доходів та можливості його адаптації для роботи українських банків

Наразі більшість країн світу впроваджує національні заходи для боротьби з легалізацією коштів, отриманих злочинним шляхом, в рамках яких функціонують системи фінансового моніторингу. Міжнародні стандарти в цій сфері стали правовою основою для створення національних систем фінансового моніторингу в кожній країні.

Системи фінансового моніторингу національного рівня змінюються в залежності від різних факторів, серед яких важливими є моделі організації підрозділів фінансового моніторингу, їх зв'язки з контролюючими та правоохоронними органами, розподіл контрольних повноважень, процедури фінансового моніторингу, система інформування, відповідальність за порушення законодавства та потреба в постійному вдосконаленні.

Практика показує, що вітчизняна система боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, не завжди відповідає міжнародним стандартам. Тому важливим завданням для підвищення ефективності її роботи є аналіз і адаптація міжнародного досвіду організації цієї системи.

Основним міжурядовим органом, який займається боротьбою з відмиванням грошей, є FATF, заснована в Парижі на саміті країн Великої сімки в 1989 році. FATF сформулювала рекомендації для країн світу, зокрема щодо визначення переліку правопорушень, пов'язаних з легалізацією доходів; установлення переліку організацій (переважно фінансово-кредитних і поштових), що повинні бути особливо обережними при виконанні великих або підозрілих операцій; визначення порядку екстрадиції осіб, звинувачених у

легалізації незаконних коштів; а також встановлення чіткого визначення поняття «легалізація незаконно отриманих доходів», що має запобігати двозначним трактуванням і уникненню відповідальності [16, с.75]. Рекомендації також охоплюють міжнародні стандарти для протидії відмиванню доходів, отриманих через податкові порушення та корупційну діяльність, підвищення прозорості операцій клієнтів фінансових установ, ідентифікацію їх активів і структури реального володіння юридичними особами, а також застосування ризик-орієнтованого підходу при відстеженні операцій клієнтів [8, с.115].

FATF координує свою діяльність з ООН, Всесвітнім банком, Радою Європи, МВФ, ЄБРР, Інтерполом, Радою митної співпраці та іншими міжнародними організаціями. Вона складається з трьох робочих груп: перша займається статистикою та вивченням схем і методів легалізації коштів, що використовуються злочинцями; друга зосереджена на юридичних питаннях; третя розробляє рекомендації та конкретні пропозиції в рамках адміністративно-фінансових заходів із ПВК/ФТ [16].

Основні напрямки діяльності FATF включають розробку рекомендацій для боротьби з відмиванням коштів, оцінку відповідності національних законодавств і практик у цій сфері, організацію та проведення на постійній основі симпозіумів, семінарів і конференцій з юридичних та фінансових питань, а також створення регіональних організацій, що займаються подібною діяльністю. Щороку організація публікує «чорний список» країн, які не вживають належних заходів для протидії легалізації незаконних доходів і не розвивають відповідну законодавчу базу.

Рекомендації FATF є ефективними, оскільки більшість країн дотримується її норм, а держави, які не виконують ці рекомендації, підлягають санкціям. Законодавства розвинутих країн дозволяють арештовувати кошти на рахунках іноземних банків і застосовувати інші ефективні економічні та адміністративні заходи. FATF також рекомендує фінансовим установам особливо ретельно перевіряти великі, складні операції та незвичні угоди, які

не мають очевидної економічної мети чи законного обґрунтування, оскільки вони часто є частиною початкових етапів відмивання незаконних коштів.

FATF випустив посібник із впровадження ризик-орієнтованого підходу для банківської сфери. Основною перевагою посібника стало те, що в його розробці враховувався не лише досвід державних органів, але й досвід приватного сектора. У створенні документа брали участь організації, такі як Європейська банківська федерація, Банківська асоціація Південної Африки, Європейський комітет банківського сектору, Всесвітня рада кредитних спілок, а також Європейська асоціація державних банків та кооперативних банків [39].

FATF зазначає, що посібник має рекомендаційний характер і не є обов'язковим до виконання документом. Він базується на практичному досвіді держав і приватних структур, тому може слугувати корисним ресурсом для фінансових установ і відповідальних органів під час впровадження окремих рекомендацій.

Підхід, заснований на оцінці ризиків, дозволяє державам та фінансовим організаціям ефективніше розпоряджатися своїми ресурсами. Важливо, щоб країни чітко визначали загрози, пов'язані з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, та налаштовували механізми протидії відповідно до рівня цих загроз. Вищі ризики вимагають посиленних заходів контролю, тоді як у ситуаціях з мінімальними ризиками можна застосовувати спрощені процедури. Правильно впроваджений РОП дає змогу країнам удосконалювати свої системи фінансового моніторингу, що сприяє кращому виявленню нових схем легалізації незаконних коштів. Багато країн успішно дотримуються рекомендацій FATF і ефективно впроваджують РОП. Як приклад, можна розглянути наглядову практику країн, що демонструє застосування цього підходу.

У Сполучених Штатах Америки федеральні органи, що регулюють банківську діяльність, оцінюють, чи є у депозитарних установ належна політика та процедури, розроблені з урахуванням ризиків, пов'язаних з відмиванням грошей, а також вимогами Закону про банківську таємницю для

виявлення підозрілих операцій та подання відповідних повідомлень. Органи регулювання повинні дотримуватися процедур перевірки, встановлених у Керівництві з дотримання законодавства в галузі протидії відмиванню грошей, яке розроблено Федеральною радою з перевірки та нагляду за фінустановами.

Керівництво надає допомогу наглядовим органам у визначенні обсягу та методики перевірок щодо виконання вимог протидії відмиванню грошей, враховуючи специфічні ризики, що притаманні фінансовій установі. Окрім того, в ньому зазначаються ризики, виявлені під час перевірок федеральних органів регулювання банківської діяльності на основі інформації, отриманої від правоохоронних органів. Цю інформацію також використовують для розробки керівних вказівок, що містять детальний опис очікуваних результатів наглядових органів у сфері управління ризиками, пов'язаними з вразливими місцями, а також для організації перевірок і встановлення їх масштабу. Відповідно до законодавства США, федеральні органи, які здійснюють регулювання банківської діяльності, зобов'язані проводити перевірки стосовно того, чи дотримуються депозитарні установи вимог Закону про банківську таємницю в рамках загального нагляду за їхньою діяльністю. Такий аналіз здійснюється в ході планових перевірок.

Контролюючі установи також проводять як виїзні, так і камеральні перевірки. Відповідно до ступеня ризику може виникати необхідність у більш глибокому аналізі послуг і клієнтів. Кожна виїзна перевірка має включати аналіз операцій, незалежно від типу та ступеня ризику в організації. Для великих установ з більш складною структурою призначають спеціальних співробітників, які постійно перебувають у цих установах, здійснюючи безперервний нагляд за їхньою діяльністю та отримуючи оновлену інформацію про стан установи та оцінку ризиків щоквартально [9].

Фінансовий регулятор Великобританії спрямовує наглядові ресурси залежно від рівня ризику відмивання коштів, характерного для конкретної установи, а також оперативно реагує на зміну рівня загроз. Нагляд охоплює як виїзні перевірки, так і аналіз документації, що дозволяє оцінити ефективність

і відповідність заходів протидії відмиванню грошей та механізмів контролю, які використовують установи.

Під час виїзних перевірок проводяться бесіди з ключовими співробітниками, оцінюються на практиці заходи контролю, які впроваджено для запобігання відмиванню коштів, та аналізується супровідна документація. Щодо документарної перевірки, вона включає аналіз звітності, яку установи подають згідно з регуляторними вимогами, з акцентом на аспекти, пов'язані з фінансовими злочинами, а також вивчення політик, процедур, аудиторських висновків, протоколів засідань, звітів про попередні перевірки та, за необхідності, інформації з зовнішніх джерел.

Обсяг і тематика документарного аналізу та виїзних перевірок визначаються причиною їх проведення, наприклад, плановим моніторингом у межах програми постійного нагляду, яку впроваджує орган фінансового регулювання, або виявленням ризиків, що потребують уваги.

В Австралії контроль за дотриманням заходів протидії відмиванню коштів здійснює Австралійський звітньо-аналітичний центр транзакцій (AUSTRAC). Його діяльність спрямована на ідентифікацію установ з високим рівнем ризику для подальшого проведення перевірок та оцінки ефективності їхніх систем контролю й заходів протидії [9].

AUSTRAC застосовує ризик-орієнтований підхід для контролю банківського сектора на рівні груп банків. Цей підхід дозволяє зосереджувати увагу на тих структурах і організаціях у складі банківських груп, які пропонують послуги чи продукти з підвищеним ризиком відмивання коштів.

Організація також впровадила інструменти для аналізу даних, які забезпечують можливість оцінювати інформацію щодо всіх підзвітних установ, ідентифікувати проблемні аспекти та слабкі місця, що можуть знижувати їхню ефективність. Використовуючи ці інструменти, AUSTRAC здатен визначати установи, діяльність яких відрізняється від типових характеристик аналогічних організацій. Ці дані дозволяють виявляти ті

установи, які потребують посилення контролю, навіть у секторах із відносно низьким рівнем ризику.

AUSTRAC впроваджує різноманітні заходи для забезпечення дотримання норм політики протидії відмиванню коштів, зокрема: заходи низької інтенсивності або інформаційні дії, які включають реєстрацію, розсилання інформаційних листів і електронних повідомлень, організацію семінарів і форумів, а також створення й поширення методичних матеріалів і рекомендацій; заходи середньої інтенсивності, такі як реєстрація операторів грошових переказів, оцінювання діяльності установ, документарний та тематичний аналіз; високоінтенсивні заходи, до яких належать виїзні перевірки й використання спеціальних методів управління.

Ці заходи застосовуються залежно від обставин та особливостей кожної установи й спрямовані на підвищення рівня відповідності встановленим стандартам.

Федеральне управління фінансового нагляду Німеччини оцінює рівень ризику, пов'язаного з діяльністю фінансових установ, за таким підходом:

- аналіз ризикових факторів: кожна установа оцінюється на основі п'яти ключових критеріїв - географічного розташування, масштабів діяльності, продуктового асортименту, структури клієнтської бази та каналів постачання послуг. Для кожного критерію встановлюється окремий рейтинг, причому найбільшу вагу має клієнтська база, оскільки ризик відмивання грошей напряду пов'язаний із діями клієнтів. У випадках, коли загальний бал установи наближається до межі між низьким і високим рівнем ризику, остаточне рішення про її категорію приймається на основі історії попередніх заходів боротьби з відмиванням грошей;

- оцінка запобіжних заходів: визначається якість дій установи у сфері протидії відмиванню коштів, включаючи роботу відповідальних осіб, ефективність ІТ-моніторингу та виконання політики "знай свого клієнта". Рейтинги формуються на основі даних з щорічних аудиторських звітів і додаткових перевірок, проведених зовнішніми аудиторами. Виявлені недоліки

оцінюються за їх серйозністю та масштабом, що впливає на загальну оцінку заходів із запобігання ризикам [9].

Центральний банк Нідерландів здійснює нагляд за дотриманням законодавства у сфері протидії відмиванню коштів і забезпеченням правової відповідності банківської діяльності. У своїй роботі він використовує підхід, орієнтований на ризики, приділяючи особливу увагу установам із підвищеним рівнем ризику. Для цього важливо мати детальне розуміння різних видів ризиків. Банк оцінює ризики, пов'язані з доброчесністю установ, на трьох рівнях: макро-, мезо- та мікрорівні. На макрорівні враховуються національна ситуація, а також глобальні тенденції та події, які впливають на фінансову систему Нідерландів. На мезорівні аналізуються окремі сектори економіки, а також вплив подій чи ризиків на ці сектори. На мікрорівні розглядаються специфічні характеристики і обставини окремих фінансових установ, що можуть збільшувати їхню вразливість до ризиків.

Застосування ризик-орієнтованого підходу починається з ідентифікації ризиків, пов'язаних із відмиванням коштів. Для цього використовуються різні джерела, такі як типологічні дослідження, розвідувальні дані, а також інформація від міжнародних і національних організацій. Національний банк Нідерландів також враховує результати виїзних перевірок і проводить опитування серед обраних установ за допомогою спеціальних анкет, щоб отримати інформацію про їхній рівень ризиків та вжиті заходи контролю.

Після визначення ризиків банк проводить їх оцінювання, беручи до уваги такі аспекти, як вплив на суспільство, окремі установи та стабільність фінансової системи.

Характеристика ризиків для кожної установи формується на основі двох ключових показників: рівня ризику відмивання коштів; ефективності заходів контролю, спрямованих на їх мінімізацію [9].

Під час оцінки рівня ризику, властивого фінансовим установам, центральний банк враховує такі аспекти: регіони, в яких здійснюється

діяльність, характеристики клієнтської бази, а також перелік продуктів і послуг, разом із каналами їх надання.

Для визначення ефективності заходів контролю аналізуються управлінські й контрольні процедури, впроваджені в установі, робота служби, відповідальної за дотримання регуляторних вимог, ефективність виконання цих вимог і наявність порушень, а також якість заходів, спрямованих на запобігання ризикам.

Результати дослідження свідчать про різноманітність підходів до проведення наглядових перевірок із впровадженням ризик-орієнтованої методики. Спільною рисою систем боротьби з відмиванням злочинних доходів у різних країнах є розуміння необхідності чітко визначених завдань і повноважень для органів, що здійснюють нагляд за банківською діяльністю. Такі органи повинні бути незалежними в прийнятті рішень, забезпечувати прозорість процедур, ефективність управління та сумлінність у виконанні своїх функцій. Створення дієвої системи фінансового моніторингу сприятиме формуванню в Україні ефективного захисту від спроб легалізації незаконних доходів.

3.2. Удосконалення діяльності банків у антилегалізаційній системі

Протидія відмиванню незаконних доходів є важливим завданням для всього фінансового сектору, але саме банки залишаються найуразливішими до ризику залучення у такі операції. З розвитком фінансових технологій та зростанням використання електронних платежів банківська система стає все більш привабливою для як традиційних, так і цифрових схем відмивання грошей. Швидкість проведення фінансових транзакцій, що є ключовою перевагою банків, одночасно створює потенційні ризики, пов'язані з легалізацією незаконних коштів. Недостатня увага до аналізу та блокування підозрілих операцій може перетворити банки на засіб для відмивання доходів,

що, у свою чергу, загрожує втратою довіри клієнтів і підвищеним контролем з боку регуляторів та правоохоронців.

Ситуація вимагає оперативних і дієвих заходів з боку регуляторів, міжнародних організацій і фінансових установ для протидії цьому явищу та постійного вдосконалення механізмів фінансового моніторингу. На сьогодні, ключовими викликами для системи ПВК/ФТ в Україні є:

- значний обсяг транзакцій. Враховуючи сучасні тенденції, можна очікувати постійне зростання обсягів безготівкових операцій, що зумовлено активним впровадженням цифрових технологій у діяльність фінансових організацій, зокрема банків. Установи з великим потоком транзакцій щодня стикаються зі складністю проведення ретельної перевірки кожної операції у короткі терміни. За таких обставин особливого значення набуває модернізація внутрішніх банківських систем, які забезпечують перевірку клієнтських операцій у реальному часі;

- аналіз ризиків ВК/ФТ базується на даних попередніх років. Одним із суттєвих недоліків традиційних систем ПВК/ФТ є їхня орієнтація на виявлення лише відомих моделей поведінки, сформованих на основі минулого досвіду. Основним формальним інструментом цих систем є встановлення граничних значень для сум фінансових операцій. Однак злочинці мають достатньо стимулів для розробки складних схем і постійно шукають нові методи. Наприклад, тактика "Smurfing" (структурування) широко використовується для уникнення виявлення: кошти розподіляються на кілька рахунків у невеликих сумах протягом тривалого часу. Через регулярність таких транзакцій і їх невеликий обсяг банківські системи фінансового моніторингу часто не виявляють аномалій на тривалих проміжках часу;

- хибні спрацювання. Однією з ключових проблем у процесі перевірки клієнтських операцій на предмет їхньої підозрілості є значна кількість хибних сигналів, які генерує система. Це призводить до суттєвих втрат ефективності банківської діяльності, оскільки кожна таку операцію, як правило, доводиться перевіряти вручну співробітникам. Обробка великого обсягу даних вручну

може бути частково корисною, але одночасно залишається вкрай трудомісткою та неефективною через значні витрати людських ресурсів;

- сучасні платіжні технології. Розвиток інновацій у сфері розрахунків створив нові можливості для здійснення ВК/ФТ. Активне використання мобільного та онлайн-банкінгу, передплачених і кредитних карток, а також платіжних терміналів сприяло поширенню методів соціальної інженерії, таких як шахрайське зняття коштів, фішинг і викрадення персональних даних. Особливий виклик становить поява криптовалют, наприклад, біткоїна, оскільки транзакції з їх використанням здійснюються безпосередньо між учасниками, залишаються анонімними та не підпадають під контроль банківської системи чи регуляторів;

- залежність від людського фактора. На сьогоднішній день відомо чимало випадків ВК/ФТ, що свідчать про навмисне втручання працівників банків у процеси перевірки, включаючи фальсифікацію чи видалення ключових даних [5, 41].

ВК/ФТ є складними видами злочинів, тому для їх попередження, виявлення та протидії необхідно залучати державні органи на різних рівнях. Склад учасників цього процесу може варіюватися залежно від країни, проте для створення дієвої системи боротьби з ВК/ФТ важлива координація між такими структурами: законодавчими, виконавчими та судовими органами, правоохоронними установами, фінансовими слідчими службами, антикорупційними інститутами, а також регуляторами та контролюючими органами у сфері фінансових ринків.

Національний банк України, як один із ключових суб'єктів державного фінансового моніторингу, забезпечує правову та методологічну підтримку організації цього процесу. Зокрема, він готує пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази України, ухвалює нормативно-правові акти та вносить до них зміни, надає роз'яснення щодо застосування окремих норм законодавства, відповідає на запити банків і публікує відповідну інформацію на офіційному вебсайті Національного банку України [8].

Відтепер, за вимогою Міжнародного валютного фонду, Національний банк України зобов'язав фінансові установи надавати інформацію про осіб, пов'язаних з банками. Це включає моніторинг таких осіб та створення окремого підрозділу - Відділу моніторингу пов'язаних осіб, що відповідає міжнародним стандартам FATF. Ці заходи сприяють створенню більш прозорої банківської системи, спрощують діяльність органів, що займаються фінансовим моніторингом, та дозволяють громадськості мати доступ до цієї інформації. Дані про кінцевих бенефіціарів публікуються на офіційному вебсайті Національного банку України [22].

Ще одним етапом удосконалення системи фінансового моніторингу є публікація даних про порушення банками законодавства у сфері фінансового моніторингу. За рекомендаціями МВФ, Національний банк України почав оприлюднювати відомості щодо своєї регуляторної діяльності у цій сфері. З 31 серпня 2016 року на офіційному сайті Національного банку України регулярно публікується інформація про санкції, застосовані до банків за порушення законодавства в сфері ПВК/ФТ, а також вказуються основні порушення, допущені фінансовими установами. Ця інформація оновлюється щомісяця.

Однак цих кроків ще недостатньо. Інформація, яку публікує Національний банк, є досить стислою і охоплює лише окремі аспекти перевірок банків. Вона дає загальне уявлення про порушення, допущені банками, без детального розкриття. Національному банку доцільно впровадити регулярні звіти про результати нагляду за банками у сфері ПВК/ФТ. У таких звітах варто надавати систематизовану та більш детальну інформацію за певний період (наприклад, за рік), включаючи: перелік перевірених банків, виявлені порушення, дані про банки, що були ліквідовані через порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу, застосовані до банків санкції, тенденції щодо використання банків для відмивання коштів, а також інформацію про фінансування тероризму. Зокрема, варто включити відомості про найбільш поширені або новітні схеми відмивання грошей, що включають знеособлення осіб. Це допоможе клієнтам краще оцінити ризики,

які можуть бути пов'язані з певними банками, а також вибрати установу з надійними процедурами та контролюми. Крім того, такий звіт дозволить клієнтам уникнути ризику працювати з банками, які можуть бути ліквідовані через порушення законодавства в сфері фінансового моніторингу. З іншого боку, банки, побоюючись втратити клієнтів через негативну репутацію, матимуть стимул покращувати свої системи фінансового моніторингу, щоб уникнути штрафів від Національного банку України [5].

Дослідження діяльності Національного банку України показує, що сьогодні банк значно посилив заходи впливу на банки, що порушують законодавство у сфері фінансового моніторингу, зокрема збільшив розмір штрафів для банківських установ. Крім того, банки можуть бути ліквідовані за ініціативою Національного банку України, якщо вони систематично порушують відповідні норми. Що стосується санкцій, то в Положенні про застосування заходів впливу Національним банком України від 17.08.2022 № 346 зазначено, що штрафи накладаються лише на банківську установу. Для більш ефективної боротьби з відмиванням коштів необхідно вводити санкції проти керівників підрозділів, вищого керівництва та власників банків. Це допоможе знизити кількість злочинних операцій, що здійснюються через банки [5].

В умовах невизначеності управління ризиками легалізації коштів стає критично важливим для забезпечення належної діяльності банківських установ. Процес оцінки та ідентифікації ризиків є ключовим етапом у розробці методології основних бізнес-процесів банку, спрямованих на мінімізацію загроз легалізації незаконних коштів. Банківські установи мають забезпечити дієву організацію внутрішніх механізмів для моніторингу та запобігання відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Дотримуючись цих принципів, банківські установи повинні вживати заходи для управління ризиками, пов'язаними з легалізацією коштів.

Стратегія боротьби з відмиванням грошей у банківській установі повинна чітко окреслювати основні цілі, принципи, завдання та ресурси,

необхідні для запобігання легалізації коштів через банк. Під час її створення необхідно враховувати результати аналізу ризиків, зокрема специфіку діяльності банку, його ставлення до рівня ризику, а також оцінку загроз, пов'язаних із банківськими продуктами.

Також необхідно приділити увагу комплаєнс-ризикам - ймовірності негативних наслідків, таких як юридичні санкції, фінансові збитки або шкода репутації банку через порушення законодавства, інструкцій, стандартів або кодексів поведінки, що регулюють банківську діяльність. Дотримання встановлених норм і стандартів у галузі комплаєнсу охоплює відповідність ринковим стандартам поведінки, справедливе ставлення до клієнтів і запобігання легалізації незаконно отриманих коштів. Банки, які допускають операції з відмивання грошей, навіть ненавмисно, можуть піддатись комплаєнс-перевірці [21].

Ігнорування важливості створення ефективної системи комплаєнс-контролю в банківській установі може спричинити низку серйозних наслідків, які негативно впливають на її стабільність та здатність конкурувати на ринку. Зокрема, це може призвести до: залучення працівників банку до протиправної діяльності; використання банківської установи клієнтами для незаконних операцій; накладення санкцій на банк або його керівництво з боку регуляторних органів чи правоохоронних структур; суттєвих фінансових втрат та погіршення репутації; припинення кореспондентських відносин з іншими банками [23].

Досвід українських і міжнародних банків, які запровадили ефективні системи комплаєнс і успішно зменшили комплаєнс-ризики, дозволяє виділити ключові характеристики таких систем:

- створення окремого підрозділу комплаєнс із керівником, що має високий адміністративний статус;
- незалежність комплаєнс-підрозділу від виконавчого органу банку та його підзвітність наглядовій раді;

- функціонування механізмів управління комплаєнс-ризиками та регулярної звітності з цих питань;
- наявність каналів для повідомлень про порушення працівниками та для обробки скарг клієнтів;
- впровадження ефективних підходів до врегулювання конфліктів інтересів;
- моніторинг відповідності діяльності банку нормативним вимогам;
- використання гнучких підходів до виконання функцій комплаєнс;
- узгодження функції комплаєнс із специфікою діяльності банку;
- постійне навчання працівників у сфері комплаєнс і формування культури дотримання правил у банківській організації [5].

Таким чином, одним із основних завдань у напрямку вдосконалення системи ПВК/ФТ є розробка методичних основ для оцінки ефективності проведеного фінансового моніторингу та управління комплаєнс-ризиками.

З метою підвищення ефективності заходів протидії відмиванню нелегальних доходів слід посилити роль внутрішнього контролю в банку та забезпечити його автономність від підрозділів, що відповідають за надання банківських послуг. Щоб виявити тенденції, пов'язані зі збільшенням кількості сумнівних операцій, які можуть завдати шкоди репутації банку або спричинити санкції з боку регуляторів, служби внутрішнього контролю можуть застосовувати узагальнені індикативні показники. Серед них – частка безготівкових операцій у загальному обсязі платежів клієнтів і швидкість обігу коштів. Важливо аналізувати ці показники не окремо, а в динаміці їх змін.

У банках, що спеціалізуються на певних напрямках бізнесу та обслуговують конкретні категорії клієнтів, абсолютні значення зазначених показників можуть суттєво відрізнятися, що відображає специфіку роботи клієнтів. Аналіз змін цих показників у часі дозволяє оцінити ймовірність проведення сумнівних операцій кредитними установами. Стабільність та поступове зростання цих показників протягом аналізованого періоду свідчить про успішне управління ризиками, пов'язаними з відмиванням доходів у

банку. Водночас різкі відхилення від середніх значень у короткий проміжок часу, можуть сигналізувати про можливі підозрілі дії.

Після завершення процедури оцінки ризиків керівництво банку стикається з необхідністю вибору дієвих адміністративних підходів до їхнього управління. У банківській практиці використовуються два ключові методи:

- метод уникнення ризику, що передбачає відмову банку від співпраці з клієнтами, які викликають підозри. Це включає відмову в укладенні угод або наданні послуг клієнтам, щодо яких є вагомі підстави вважати, що їхні операції пов'язані з легалізацією незаконно отриманих коштів. Рішення про уникнення ризику може бути ухвалене як на етапі розгляду заявки клієнта на обслуговування, так і в процесі вже існуючої співпраці;

- метод передачі ризику, що ґрунтується на обов'язку банку виконати запит клієнта на проведення операції, навіть якщо відмовити неможливо. Для зменшення ризиків банк може використовувати механізм інформування державних органів про операції, які формально відповідають критеріям підозрілості, таким чином перекладаючи відповідальність за оцінку таких дій на відповідні органи.

Окрім адміністративних підходів, можуть застосовуватись економічні методи, які передбачають формування та впровадження банківської політики, спрямованої на зниження ризиків і їх нейтралізацію через використання фінансових інструментів. Такі методи включають створення резервів для покриття потенційних збитків, а також впровадження обмежень на параметри операцій або рівень прийнятних ризиків [20].

Існує також окрема група методів управління ризиками банку, до яких входять навчання співробітників та одержання державних гарантій. Вибір конкретних підходів до управління ризиками залежить від досвіду керівника та специфіки діяльності банку.

Запропоновані заходи для контролю ризиків відмивання незаконних доходів через банківську систему можуть сприяти підвищенню прозорості

роботи українських комерційних банків, поліпшенню їхньої репутації та збільшенню їхньої привабливості для інвесторів. Наразі банки в Україні зосереджуються на управлінні кредитними, фінансовими, операційними ризиками та ризиком недостатності капіталу, вважаючи їх більш пріоритетними, а ризику, пов'язаному з відмиванням грошей, приділяють недостатньо уваги. Однак ефективні заходи з управління ризиками легалізації незаконних коштів можуть допомогти знизити операційні та фінансові ризики.

Висновки до розділу 3

У всесвітньому контексті визнається, що відмивання незаконних доходів на сьогоднішній день становить глобальну загрозу економічній безпеці. Тому кожна держава повинна створити ефективну систему фінансового моніторингу. Основою цієї системи має стати ризик-орієнтований підхід, розроблений міжнародною організацією FATF для боротьби з відмиванням грошей. Банки через свою діяльність постійно стикаються з різними ризиками. Для них важливим є не повне усунення цих ризиків, а їх прогнозування та зниження до прийняттого рівня з використанням різноманітних контрольних механізмів. Вивчаючи міжнародну практику протидії відмиванню кримінальних доходів, можна зробити висновок, що в Україні ризик-орієнтований підхід знаходиться на стадії розвитку і вимагає подальшого удосконалення.

В умовах невизначеності управління ризиками легалізації коштів стає надзвичайно важливим для забезпечення ефективної діяльності банків. Процес оцінки та виявлення ризиків є основним етапом при розробці методології ключових бізнес-процесів банку, орієнтованих на зменшення загроз, пов'язаних з легалізацією незаконних коштів. Банківські установи повинні організувати ефективні внутрішні механізми для моніторингу та запобігання відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена аналізу організаційних аспектів діяльності банків у рамках протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. У процесі дослідження розглянуто теоретичні основи функціонування системи боротьби з легалізацією, організацію роботи банків як учасників первинного фінансового моніторингу, а також узагальнено правові норми, які регулюють їх діяльність у цій сфері. Проведено детальний аналіз основних схем відмивання грошей за участю банків та проведено аналіз діяльності банків у сфері фінансового моніторингу. Вивчено світовий досвід у галузі протидії легалізації незаконно отриманих доходів і розглянуто можливості його адаптації до національної практики. Запропоновано заходи удосконалення системи фінансового моніторингу в банківській сфері. На основі отриманих результатів можна зробити такі висновки:

1. Однією з основних загроз для стабільного розвитку економіки розвинених країн є відмивання коштів, отриманих від незаконної та протиправної діяльності. Для ефективної боротьби з потраплянням злочинних грошей в легальну економіку ці країни створюють систему протидії легалізації на міжнародному, національному та фінансовому рівнях.

2. Банки є основними фінансовими посередниками в країні, що часто призводить до їх використання для цілей легалізації коштів. В рамках фінансового моніторингу банки виконують роль суб'єктів первинного фінансового контролю, тоді як Національний банк України є органом державного фінансового нагляду. Банківські установи відповідають за організацію внутрішньобанківської системи протидії легалізації, для чого призначають відповідальних осіб, впроваджують автоматизовані системи для виявлення ризиків легалізації, оцінюють ризик-апетит банку, аналізують ризик-профіль клієнта та встановлюють три рівні захисту.

3. Національний банк України розробляє нормативні акти, надає методичну підтримку та здійснює контроль за дотриманням законодавства

протидії легалізації з метою ефективної організації фінансового моніторингу в банках.

4. Банки об'єднують різні сектори економіки та соціальні верстви, будучи найбільш поширеними фінансовими посередниками. Сучасний банківський сектор активно впроваджує цифрові технології та Інтернет у свої операції, що збільшує ризики їх використання для відмивання злочинних коштів і шахрайства. Типологічні дослідження, проведені Державною службою фінансового моніторингу, дозволили виявити основні схеми легалізації через банки, такі як: виведення готівки; формування фальшивих доходів за рахунок операцій з цінними паперами; підозрілі операції з використанням віртуальних валют; застосування хакерських атак. Ідентифікація таких схем сприяє попередженню та контролю за незаконною діяльністю.

5. Банківські установи є учасниками первинного фінансового моніторингу. Важливо відзначити, що більшість повідомлень (99,6% у 2023 році), що надходять до Держфінмоніторингу України, поступають від банків. Значна частина цих повідомлень (88,16% у 2023 році) стосується фінансових операцій, що перевищують встановлені пороги. Крім того, на вимогу Держфінмоніторингу банки здійснюють аналіз фінансових операцій своїх клієнтів.

6. Системи фінансового моніторингу на національному рівні змінюються під впливом різних факторів, серед яких важливими є структура підрозділів фінансового моніторингу, їх взаємодія з контрольними та правоохоронними органами, розподіл повноважень, процедури моніторингу, система інформування, відповідальність за порушення законодавства та потреба в постійному вдосконаленні.

Основним міжнародним органом, що займається боротьбою з відмиванням грошей, є FATF. Рекомендації FATF ефективні, оскільки більшість країн їх дотримується, а держави, які не виконують ці норми, підлягають санкціям. Законодавство розвинених країн дозволяє арештовувати

кошти на рахунках іноземних банків та вживати інші ефективні економічні й адміністративні заходи. FATF також рекомендує фінансовим установам уважно перевіряти великі та складні операції, а також незвичні угоди, які не мають явної економічної мети чи законного підґрунтя, оскільки вони часто є частиною процесу відмивання незаконно отриманих коштів.

7. Національний банк України, як один із основних учасників державного фінансового моніторингу, надає правову та методологічну підтримку в організації цього процесу. Для підвищення ефективності боротьби з відмиванням незаконних доходів важливо посилити роль внутрішнього контролю в банках та забезпечити його незалежність від підрозділів, що відповідають за надання банківських послуг.

Стратегія боротьби з відмиванням коштів у банку має окреслювати ключові цілі, основоположні принципи та ресурси, які потрібні для ефективного запобігання використанню банку для легалізації незаконних доходів. Для її розробки слід враховувати результати аналізу ризиків, зокрема особливості діяльності банку, його ставлення до рівня ризику, а також оцінку загроз, пов'язаних з банківськими продуктами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова О.В. Напрями розвитку системи фінансового моніторингу в Україні. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2017. № 1. С. 3-10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2017_1_3.
2. Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму). URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf.
3. Бірюкова І. Г. Основні проблеми фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2012. № 1(56). С. 235-241/.
4. Буткевич С.А. Досвід США щодо запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія Юридичні науки*. 2008. Т. 21 (60). № 1. С. 68–74.
5. Вовчак О.Д., Єндоренко Л.О. Удосконалення системи фінансового моніторингу в банках України та оцінювання комланс-ризиків. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2023-3_0-pages-237_243.pdf.
6. Дмитренко М. Г. Легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму: сучасні економічні аспекти і вплив на розвиток банків: монографія. Київ: УАБС НБУ, 2014. 302 с.
7. Дмитренко Е.С. Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального кодексу України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури*. 2014. № 1. С. 43–50. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2014/43-dmytrenko.pdf>.

8. Єгоричева С.Б. Організація фінансового моніторингу в банках: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 292 с.
9. Зарубіжний досвід протидії легалізації злочинних доходів із застосуванням ризик-орієнтованого підходу в банківському секторі. URL: <https://ser.net.ua/index.php/SER/article/view/88/92>.
10. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf>.
11. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf>.
12. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf>.
13. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf>.
14. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2019 рік. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2019ua.pdf>.
15. Клименко А.О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2004. 215 с.
16. Коваленко В.В., Дмитров С.О., Єжов А.В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. 140 с.
17. Коваленко В.В., Єгорова А.С. Імплементація міжнародного досвіду в системі оцінювання банківського ризику легалізації доходів отриманих злочинним шляхом. *Збірник наукових праць Одеського національного економічного університету*. №11-12, 2021. С.33-41.
18. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування

тероризму: Міжнародний документ від 16.05.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.

19. Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Міжнародний документ від 20.12.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text.

20. Мордань Є. Ю., Бондаренко Є. К., Кальченко Я. І., Давиденко Ю. С. Банківські ризики легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом: сутність, види та система управління. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 115-123.

21. Морозов А. В. Використання фінансового аналізу з метою протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму. *Фінанси та кредит*. 2008. № 34 (322). С.60.

22. Національний банк посилює нагляд за фінансовим ринком. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-posilyuye-naglyad-za-finansovim-rinkom>.

23. Омельчук Я. А., Кочума І. Ю. Основні принципи організації ефективної системи комплаєнс-контролю та проблеми їх впровадження у банках України. *Фінансовий простір*. 2018. № 1. С. 83–90.

24. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/>.

25. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.

26. Офіційний сайт Міжнародної групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей. URL: <https://www.fatf-gafi.org>.

27. Патюта І. М. Сучасні схеми і підходи до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом у банківському секторі України. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 6. С. 262-269.

28. Політика у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення АТ КБ Приватбанк.
URL: <https://static.privatbank.ua/files/0000003428632974.pdf>.

29. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

30. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Національного банку України від 19.05.2020 № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>.

31. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

32. Про особливості виконання окремих вимог законодавства у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) протягом дії воєнного стану: Постанова Національного банку України від 23.03.2022 № 60. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0060500-22#Text>

33. Про здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу під час дії воєнного стану. Лист НБУ від 03.03.2022. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Notice_03032022_19038.

34. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 29.07.2015 № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>.

35. Про затвердження Положення про здійснення установами фінансового моніторингу: Постанова Національного банку України від 28.07.2020 № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text>.

36. Хмелюк А. А. Практика реалізації фінансового моніторингу в Україні. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 20. С. 218-225.

37. European Commission. Methodology for assessing money laundering and terrorist financing risks affecting the internal market and related to cross-border activities. 2015. URL: <https://fatfplatform.org/assets/04112015-Methodology-SNRA-Clean-v1.1.pdf>.
38. Financial Action Task Force. (2014). Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks. URL: <http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currencykey-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.
39. The risk-based approach guidance for the banking sector. URL: <http://www.fatf-gafi.org>.
40. The World Bank Risk Assessment Methodology. (2016). URL: https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk_Assessment_World_Bank.pdf.
41. U. S. imposes record fine on BP in sanctions warning to banks. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/article/us-bnpparibas-settlement-idUSB0F52HA20140701>.